

VERZETS
RESISTANCE
MUSEUM

JAARVERSLAG
2020

INHOUD

1. INLEIDING	4	5. EDUCATIE	20	Website	34
2. TENTOONSTELLINGEN	6	Museumdocenten	21	Sociale media	35
Wisseltentoonstellingen	7	Programma's bij		Audio- en smartphonetours	36
- <i>Mode op de bon</i>	7	wisseltentoonstellingen	21	Publiciteit	36
- <i>De Tweede Wereldoorlog in honderd foto's</i>	7	Gezinspubliek	23	Relaties	38
- <i>Brieven Jules Schelvis</i>	9	Sociaal-maatschappelijke activiteiten	25	8. ORGANISATIE	42
Tentoonstellingen buiten het museum	9	Samenwerking en promotie	25	Bestuur en toezicht	43
- <i>Verzetsmuseum Junior op wielen</i>	9	6. EVENEMENTEN	26	Risicomanagement	43
Doorplaatsing tentoonstellingen	10	Series lezingen en discussies	27	Personeel	43
3. VERNIEUWING, UITBREIDING EN TOEGANKELIJKHEID	12	- Bijeenkomstenserie		Huisvesting en faciliteiten	45
Vernieuwing vaste opstelling	13	- <i>Helden & Schurken</i>	27	Vrienden	46
Uitbreiding ruimte	13	- Sobiborbijeenkomst	27	Financiën	48
Ruimte voor een nieuwe koloniale afdeling	13	- Anton de Komlezing	27	9. BIJLAGEN	52
Toegankelijkheid Verzetsmuseum Junior	15	- Het Ronde Tafel Gesprek/ The Round Table Talk	28	Bestuur/Raad van Toezicht	53
4. COLLECTIE EN BIBLIOTHEEK	16	Programma's rondom wisseltentoonstellingen	29	Nevenfuncties	53
Verwerving, ontsluiting en behoud	17	- <i>Mode op de bon</i>	29	Personeel	54
Raadpleging en uitlening	17	Eenmalige bijeenkomsten	29	Stagiairs	54
		Collectieve evenementen	30	Comité van Aanbeveling	54
		7. PUBLIEK, MARKETING EN PR	31	Bestuur Stichting Vrienden	54
		Bezoekers	33	Vrijwilligers	54
				Bijdragen 2020	55
				Colofon	55

1 INLEIDING

In 2020 werd alles anders door de coronacrisis. Zaalbijeenkomsten werden met een beperkt publiek en een strikt anderhalve-meterregime gelivestreamd. Via de Livestream werd de jaarlijkse Sobiborbijeenkomst, georganiseerd met de Stichting Sobibor, 1.118 keer bekeken. Presentatrice Hanneke Groenteman ging in gesprek over persoonlijke getuigenissen in het Holocaustonderwijs met onder meer schrijfster Natascha van Weezel.

Het Verzetsmuseum ging in januari 2020 het jaar vol vertrouwen tegemoet. In 2019 was er een record van ruim 113.000 bezoekers ontvangen, waaronder bijna 26.000 kinderen en jongeren die een educatief programma doorliepen. Verdere bezoekersgroei werd verwacht en er werd vol optimisme gewerkt aan de vernieuwing van de vaste opstelling en de plannen het museum fysiek uit te breiden met een grote nieuwe afdeling over de Nederlandse koloniën. Door de coronacrisis verliep alles anders. Het museum moest sluiten van 15 maart tot en met 31 mei, van 5 tot en met 18 november en van 15 december tot het einde van het jaar, en was tussen de sluitingsperiodes door geopend voor een beperkt aantal bezoekers. Zoals alle musea moest het een verplicht reserveringssysteem invoeren en zorgen voor vaste looproutes, maximale aantallen bezoekers per ruimte, spatschermen en extra schoonmaakmaatregelen. Het jaar werd afgesloten met net geen 35.000 (34.856) bezoekers, ca. 26% van het voorgaande jaar. Dat percentage komt overeen met dat van de meeste andere Amsterdamse musea, wat een troost is, maar het blijft teleurstellend.

Dankzij vele steunmaatregelen stond het voortbestaan van het museum niet op het spel, maar er moest wel worden bezuinigd op personeel en activiteitenbudgetten. De druk op het personeel eiste zijn tol. Knelpunt was ook dat veel van de balievrijwilligers in de risicogroep vielen. Gelukkig boden vrijwilligers vanuit de regeling *Blauw Helpt* van tijdelijk werkeloos KLM-personeel uitkomst.

Het museum kan toch ook op hoogtepunten terugkijken. Zeer verheugend was dat de exploitatiesubsidie van de gemeente Amsterdam voor 2021-2024 werd verhoogd. De tentoonstelling *Mode op de bon* werd begin september succesvol afgesloten. Veel modebewuste vrouwen brachten hun eerste bezoek aan het museum voor deze tentoonstelling: *“Dank voor deze inspirerende tentoonstelling. Heel overzichtelijk en informatief, en uitnodigend tot bezinning, respect en dankbaarheid voor onze vrijheid en rijkdom, en het besef daar wijs mee om te gaan.”* Ondanks de coronabeperkingen werd de

mobiele tentoonstelling *Verzetsmuseum Junior op wielen* in 2020 op 36 locaties door bijna 3.000 kinderen, in extra kleine groepjes, bezocht. Een docent van een school uit Amsterdam Zuidoost schreef: *“Ik vond het echt geniaal. Het sprak de leerlingen heel erg aan om zich te kunnen inleven in een kind in de oorlog. (...) Ik geef het een 10.”*

Het ‘grote’ Verzetsmuseum Junior werd in 2020 – als eerste museum in Nederland – voorzien van een route met een audiotour voor blinde en slechthorende kinderen en een videotour in gebarentaal voor dove en slechthorende kinderen. Het NOS Jeugdjournaal maakte een prachtig item over de blinde Mireille en dove Li die als eerste kinderen met deze beperkingen het Juniormuseum zelfstandig bezochten.

Er werd voorts – grotendeels vanuit huis – hard gewerkt aan vernieuwing van de website (voorjaar 2021 gereed), vernieuwing van de vaste opstelling (open in 2022) en het plan om het museum uit te breiden met een koloniale afdeling, waarin ook verzet tegen Nederland als koloniale overheerser aan bod komt. Het plan om restaurant Plancius bij het museum te betrekken om het oppervlak van de te vernieuwen vaste opstelling te verruimen, moest vanwege de door de coronacrisis slechte financiële vooruitzichten voor de komende jaren helaas worden stopgezet. Ook bleek het niet mogelijk om het perceel van een aan het museum grenzend garagebedrijf te kopen voor een grote koloniale afdeling. Er werd daarom een alternatief plan ontwikkeld voor een nieuwe ondergrondse museumzaal.

De coronacrisis gaf veel tegenslag, maar bood ook nieuwe kansen. We werden ervaren video-vergaders en organiseerden bijeenkomsten vrijwel zonder publiek, die mensen vanuit hun woonkamers livestream konden volgen: de Sobiborbijeenkomst, Anton de Komlezing en twee bijeenkomsten van een nieuwe serie getiteld ‘Het Ronde Tafel Gesprek’. Het was nog wat wennen, maar we bereikten er ook nieuw publiek mee.

2 TENTOONSTELLINGEN

De tentoonstelling *De Tweede Wereldoorlog in honderd foto's* werd wegens corona niet geëxposeerd in het gebouw van de Tweede Kamer, maar ging in plaats daarvan op 17 september open in het Verzetsmuseum. De tentoonstelling was één van gezamenlijke activiteiten van het Platform WO2 in het kader van '75 jaar Vrijheid'. De opening werd vanwege de coronabeperkingen op film verricht door Gerdi Verbeet, voorzitter van het Nationaal Comité 4 en 5 mei, in bijzijn van de samensteller Erik Somers (NIOD) en Verzetsmuseumdirecteur Liesbeth van der Horst.

WISSELTENTOONSTELLINGEN

Het museum exposeerde in 2020 twee tentoonstellingen in de wisselexpositieruimte.

MODE OP DE BON, T/M 6 SEPTEMBER 2020

In de tentoonstelling *Mode op de bon* werden heden en verleden verbonden door het thema hergebruik. Direct na de Duitse bezetting in 1940 viel de import weg. Textiel ging 'op de bon', maar ook met bonnen was er al snel vrijwel niets meer te koop. Tientallen kledingstukken uit de oorlog, damesbladen, foto's en films lieten zien hoe het modebeeld onder invloed van de schaarste veranderde. Daarnaast waren er ontwerpen geëxposeerd van studenten van mbo-mode-opleidingen, geïnspireerd op de oorlogsmode.

Begin maart werd besloten de zeer succesvolle tentoonstelling te verlengen tot en met 6 september. Helaas brak kort na het besluit de coronacrisis uit, waardoor het museum moest sluiten. Op 24 april was er een grote modeshow gepland met hedendaagse varianten van de nationale feestrok ontworpen door mbo-studenten. Eén exemplaar, met citaten van Amsterdammers over vrijheid, zou worden aangeboden aan burgemeester Femke Halsema voor Bevrijdingsdag. Maar de deelnemende mbo-opleidingen sloten hun deuren en de modeshow werd afgelast. Er werd een succesvol online alternatief georganiseerd, #watdraagjij5mei, waarover meer in Hoofdstuk 7.

In de periodes van beperkte opening mochten maximaal tien bezoekers tegelijk de tentoonstelling bezoeken. Een relatief hoog

percentage van bijna 20% van de museumbezoekers kwam specifiek voor *Mode op de bon* naar het museum. De waardering was hoog, en er werd een nieuw publiek bereikt: vooral groepjes vrouwen bezochten de tentoonstelling. In het reactieboek werd de samenwerking met de mbo-studenten geprezen: *"Bijzondere presentatie! Dank voor het delen van zo veel informatie. Sterk tijdsbeeld geschapen. De modeontwerpen van studenten van mode-opleidingen plaatsen de beelden van WOII in de huidige tijd: sterke toevoeging van creatieve mensen!"* Annelien, Voorburg.

**GEWELDIG. EN WAT
EEN EYEOPENER. WEER
EEN STUKJE UIT DE
OORLOG DAT VOOR
MIJ IS GAAN LEVEN.
DIT HAD IK NOOIT
EERDER GEHOORD.**

De boodschap van de tentoonstelling gericht op de enorme verspilling in de hedendaagse mode-industrie bleek te zijn aangekomen: *"Wat een prachtige, ontroerende en inspirerende*

tentoonstelling is dit, met een mooie milieuvriendelijke opdracht... Recycle!!!" Nanny, Amsterdam.

Veel bezoekers waren verrast door de historische informatie: *"Geweldig. En wat een eyeopener. Weer een stukje uit de oorlog dat voor mij is gaan leven. Dit had ik nooit eerder gehoord."* Joke. De tentoonstelling gaf inzicht in menselijke creativiteit en de behoefte aan verstrooiing, weelde en verzorging, ook in moeilijke omstandigheden: *"Indrukwekkend om te zien hoe creatief mensen waren en hoe men zijn waardigheid behield ondanks de zware tijd waarin men leefde."* J. Dieben, Hoogland. *"I loved this exhibition! Very interesting and I loved the ingenuity of the women of the time in making such beautiful garments."* Aulce.

Ook heeft de tentoonstelling bezoekers bewust gemaakt van de vrijheid en welvaart in onze huidige samenleving: *"Dank voor deze inspirerende tentoonstelling. Heel overzichtelijk en informatief, en uitnodigend tot bezinning, respect en dankbaarheid voor onze vrijheid en rijkdom, en het besef daar wijs mee om te gaan."* Martine Croes.

In 2021 wordt de tentoonstelling doorgeplaatst in het Nationaal Monument Kamp Vught en het Bevrijdingsmuseum Zeeland. Het Verzetsmuseum sloot het project naar tevredenheid af.

DE TWEDE WERELDOORLOG IN HONDERD FOTO'S, VANAF 17 SEPTEMBER

Het Verzetsmuseum zou in het najaar onderdak bieden aan de tentoonstelling *Kunst in Vrijheid*,

De tentoonstelling *Mode op de bon* was in 2020 een grote publiekstrekker. In de periodes van beperkte opening mochten maximaal tien bezoekers tegelijk de tentoonstellingsruimte bezoeken.

geïnspireerd op de gelijknamige tentoonstelling van Kulturkamer-weigeraars, die exact 75 eerder in het Rijksmuseum te zien was. Vanwege problemen door de coronacrisis werd het initiatief afgeblazen. Gelukkig diende zich een alternatief aan met de tentoonstelling *De Tweede Wereldoorlog in honderd foto's*, samengesteld door het NIOD. Deze tentoonstelling was het resultaat van een landelijke publieksactie van het Platform WO2 in het jubileumjaar '75 jaar Vrijheid'. In het Platform WO2 werken veel organisaties over de Tweede Wereldoorlog samen. In alle provincies waren werkgroepen actief die het publiek en lokale archieven oproepen foto's aan te leveren. De collectiebeheerder van het Verzetsmuseum speelde een actieve rol in de Noord-Hollandse werkgroep. Een jury, onder leiding van Tweede Kamervoorzitter Khadija Arib, koos de honderd meest aansprekende foto's voor de landelijke tentoonstelling. Deze zou in het gebouw van de Tweede Kamer worden gehouden. Door corona was dat niet mogelijk en zo kreeg de tentoonstelling, vervaardigd door Erik Somers en Laurien Vastenhorst van het NIOD, een plek in het Verzetsmuseum. De tentoonstelling bestond uit 60 thematisch ingedeelde panelen en twee filmpresentaties: één over het project en de provinciale bijeenkomsten, en één met bekende Nederlanders, die toelichtten wat hun favoriete foto is. Op 17 september werd de opening, vanwege de beperkende maatregelen op film verricht door staatssecretaris Paul Blokhuis en Gerdi Verbeet, voorzitter van het Nationaal Comité 4 en 5 mei. De openingsfilm werd als livestream meer dan duizend keer bekeken.

Door een nieuwe verplichte sluiting vanaf 15 november, konden helaas maar weinig mensen de tentoonstelling bezoeken. Zij waren onder de indruk: *"100 foto's zeggen meer dan 100.000 woorden! Zeer indrukwekkende tentoonstelling die mijn historisch bewustzijn en respect voor alle slachtoffers vergroot"; "Schitterende, veelzijdige verzameling indrukken. Goed om ook Suriname en voormalig Nederlands-Indië te zien, ook in de periode na 1945. De oorlog was niet over in 1945"; "Foto's die je even stil laten staan, het hart raken en je laten slikken – de onmiskenbare kracht van fotografie! Bedankt!"*

100 FOTO'S ZEGGEN MEER DAN 100.000 WOORDEN! ZEER INDRUKWEKKENDE TENTOONSTELLING DIE MIJN HISTORISCH BEWUSTZIJN EN RESPECT VOOR ALLE SLACHTOFFERS VERGROOT

BRIEVEN JULES SCHELVIS, VANAF 14 DECEMBER

In december kreeg het museum veel publiciteit met een bijzondere nieuwe aanwinst: direct na de oorlog zoekgeraakte brieven met de eerste Nederlandse getuigenis over kamp Sobibor, geschreven door overlevende Jules Schelvis tijdens zijn repatriëring. De stukken werden geëxposeerd in de entreehal. De volgende werkdag kwamen er bezoekers voor naar het museum, maar direct erna moest het museum weer sluiten.

TENTOONSTELLINGEN BUITEN HET MUSEUM

VERZETSMUSEUM JUNIOR OP WIELEN

De reizende variant van Verzetsmuseum Junior in een grote vrachtwagentrailer was in 2020 bijna helemaal volgeboekt. Het was dan ook een harde klap toen in maart vrijwel alle boekingen werden opgeschort of geannuleerd. Van juni tot november konden er weer kinderen worden ontvangen, binnen strikte coronaprotocollen. De groepjes waren nog kleiner dan anders en na elk bezoek werd de trailer schoongemaakt. De capaciteit lag daardoor een kwart lager dan normaal. Desondanks bezochten in 2020 bijna 3.000 kinderen *Verzetsmuseum Junior op wielen* op 36 locaties.

Bijzonder was het bezoek aan het StartCollege in Harderwijk, een school en asielzoekerscentrum in één. Kinderen uit veertien verschillende landen, vaak zelf gevlucht voor oorlog, bezochten de trailer. Toen hoofdpersoon Jan, uit de verzets-

familie, in levende lijve bij de trailer verscheen, werd hij met luid applaus ontvangen. Eén van de laatste bezoeken voor de tweede coronalockdown was aan de Drostenburg in Amsterdam Zuidoost, een school voor kinderen met een chronisch mentale of lichamelijke beperking. *“Deze kinderen hebben zoveel zorg nodig”,* vertelde de directeur, *“we kunnen nooit met een klas naar een museum”*. Ook kinderen die niet konden bewegen of praten wisten duidelijk te maken hoe bijzonder het bezoek aan het mobiele museum voor hen was. In de evaluatie schreef een docent: *“Ik vond het echt geniaal. Het sprak de leerlingen heel erg aan om zich te kunnen inleven in een kind in de oorlog. De inrichting was ook geweldig! Ook de begeleiding, goede toon, goede organisatie. Ik geef het een 10.”*

Een andere docent rapporteerde over haar leerlingen: *“Ook de evaluatie aan het eind deden ze met veel enthousiasme, mijn complimenten!”* En die evaluaties stonden weer vol mooie uitspraken: *“Kon elke geschiedenisles maar zo zijn, ik begrijp het nu veel beter”, “Het voelt echt alsof je in die tijd zit”, “Ik heb geleerd hoe moeilijk het was en dat veel mensen eigenlijk elke dag in angst leefden”, “Ik heb geleerd dat je geen vooroordelen moet hebben over mensen die je niet kent. Goed dat ze die dingen aan het museum hebben gegeven zodat wij er van konden leren.”*

DOORPLAATSING TENTOONSTELLINGEN

Van doorplaatsing van tentoonstellingen geproduceerd door het Verzetsmuseum, kwam door de coronacrisis in 2020 weinig terecht. *Mode op de bon* werd opgeslagen door Nationaal

Monument Kamp Vught. Expositie van de tentoonstellingen *Nach Holland* (voorjaar 2019) en *El Pintor* (zomer 2019) in respectievelijk het Kazemattenmuseum in Kornwerderzand en de Bibliotheek Rotterdam werd op de lange baan geschoven.

**IK VOND HET ECHT
GENIAAL, HET SPRAK
DE LEERLINGEN
HEEL ERG AAN OM
ZICH TE KUNNEN
INLEVEN IN EEN
KIND IN DE OORLOG.
DE INRICHTING WAS
OOK GEWELDIG! OOK
DE BEGELEIDING,
GOEDE TOON, GOEDE
ORGANISATIE. IK GEEF
HET EEN 10.**

De reizende variant van Verzetmuseum Junior in een grote vrachtwagentrailer was in 2020 bijna helemaal volgeboekt. Het was een harde klap toen in maart vrijwel alle boekingen werden opgeschort of geannuleerd. Van juni tot november konden er weer kinderen worden ontvangen, binnen strikte coronaprotocollen. De groepjes waren nog kleiner dan anders en na elk bezoek werd de trailer schoongemaakt. Desondanks bezochten in 2020 bijna 3.000 kinderen Verzetmuseum Junior op wielen op 36 locaties. *“Kon elke geschiedenisles maar zo zijn, ik begrijp het nu veel beter”*

3 VERNIEUWING, UITBREIDING EN TOEGANKELIJKHEID

Het Verzetsmuseum loopt voorop in de museumwereld wat betreft de toegankelijkheid voor mensen met beperkingen. Verzetsmuseum Junior werd in 2020 voor blinde en slechtziende kinderen voorzien van geleidelijnen, gidslijnen en noppenvelden, een audiotour met praktische aanwijzingen over routing en voorwerpen die kunnen worden betast. Het apparaat van de audiotours werd voorzien van voelnoppen. De blinde Mireille ging als eerste met alle nieuwe voorzieningen het museum in en was enthousiast: *“Een heftig hoorspel. Ik zat er helemaal in.”*

VERNIEUWING VASTE OPSTELLING

De coronacrisis beperkte ook het onderzoek voor de vernieuwing van de vaste opstelling: archieven sloten hun deuren, en bezoek aan directbetrokkenen en nabestaanden werd belemmerd. Maar desondanks werd er voortgang geboekt. Aan het eind van het jaar was de onderzoeksfase, verricht door de zeer grondige en gedreven onderzoeker Jos Sinnema en enkele stagiairs, vrijwel afgerond.

Vervangend conservator Wim de Bell en onderzoeker Jos Sinnema werkten, in regelmatig overleg met de museumstaf, aan de samenstelling van de nieuwe opstelling. Op 13 februari 2020 was een voorlopig inhoudelijk draaiboek gereed. Karlien Metz nam daarna, terug van zwangerschapsverlof, het projectleiderschap weer van Wim de Bell over. Stafmedewerkster Femke Burger maakte een inhoudelijke opzet voor de interactieve onderdelen, waarin dilemma's centraal staan. En in juni en juli werden de plannen beoordeeld door diverse groepen adviseurs. Volgens planning zouden er vijf adviesgroepen bijeenkomen om het voorlopig draaiboek en voorlopig ontwerp te beoordelen. Corona maakte dit onmogelijk. Als alternatief werden de adviseurs met een visuele beperking per Zoom geraadpleegd, zowel afzonderlijk als in een groep. De historisch en museaal deskundigen, en de adviseurs met wortels in de voormalige Nederlandse koloniën kregen de stukken gemaïld en reageerden schriftelijk. Op 23 juni en 1 juli kwamen er ook enkele historisch-museaal deskundigen naar het museum. De vorming van een jongerenadviesgroep werd tot een later stadium uitgesteld. Wel startten twaalf studenten van de Reinwardt Academie eind 2020 een onderzoek naar de

mogelijkheden voor een audiotour voor jongeren in de nieuwe vaste opstelling. De reacties van de adviseurs gaven aanleiding tot aanpassingen, maar waren overwegend positief.

UITBREIDING RUIMTE

Het museum was van plan het oppervlak van de vaste opstelling te verruimen door het door het museum verhuurde Restaurant Plancius bij het museum te betrekken. De onderhandelingen over beëindiging van de huurovereenkomst waren vergevorderd toen de coronacrisis uitbrak. Dat veranderde het toekomstbeeld van het museum. Ondanks de onvoorspelbaarheid is een langdurige terugval van het toerisme te verwachten, met – voor een museum dat in zo hoge mate afhankelijk is van publieksinkomsten – ingrijpende gevolgen. Directeur en Raad van Toezicht moesten concluderen dat de inkomsten uit de verhuur van het restaurant de komende jaren niet kunnen worden gemist. Het plan, waarvoor de eerste bouwtekeningen al klaar waren, werd stopgezet.

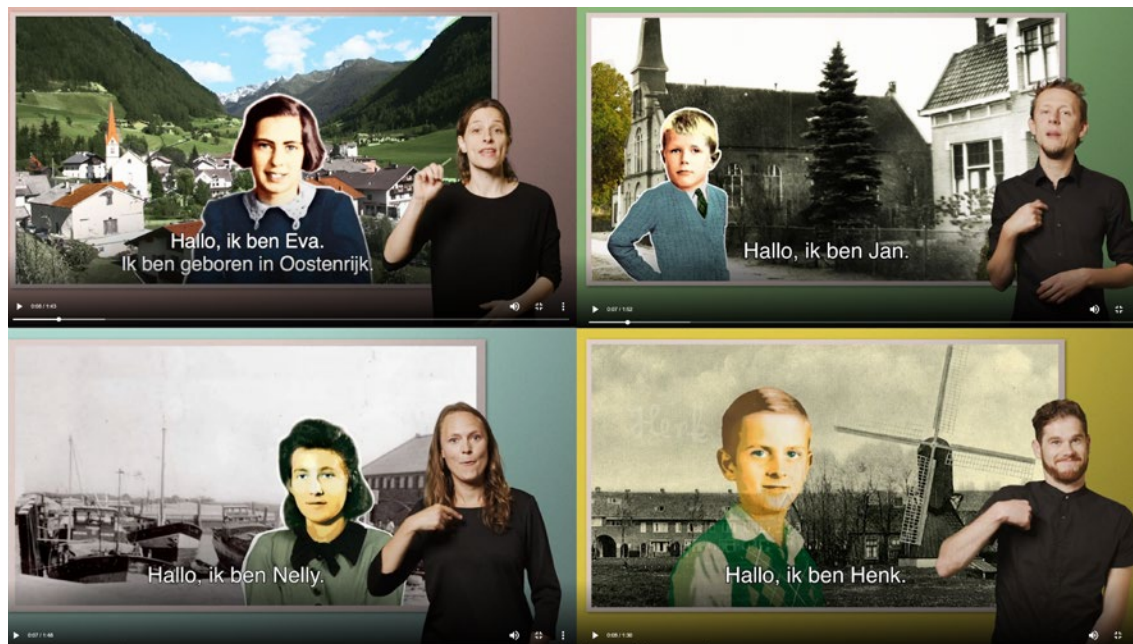
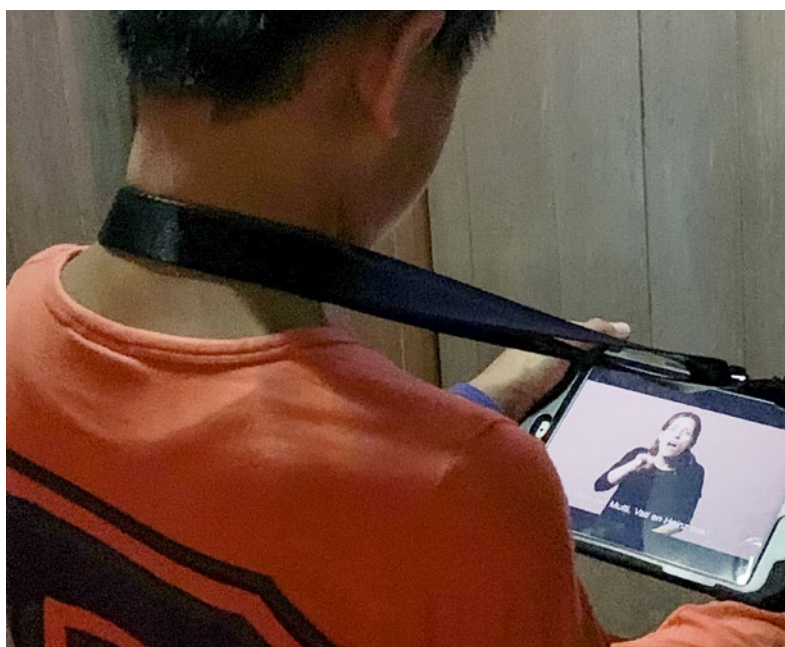
RUIMTE VOOR EEN NIEUWE KOLONIALE AFDELING

Het eerder door het museum 'geparkeerde' plan om het museum in de toekomst uit te breiden met een veel grotere afdeling over de Nederlandse koloniën, werd begin 2020 weer opgevat vanwege de eenmalige kans op een groot subsidiebedrag vanuit de regeling *75 jaar Vrijheid* van het ministerie van VWS, ondergebracht bij het Mondriaan Fonds. Ook andere subsidiegevers bleken bereid dit project te ondersteunen. 2025 zou een passend en qua planning haalbaar openingsjaar zijn, met de jubilea van de

onafhankelijkheid van Indonesië en Suriname en de viering van 750 jaar Amsterdam. Het museum hervatte de enkele jaren eerder vastgelopen onderhandelingen met de familie Ballering over aankoop van de bedrijfsruimte van de garage Ballering, waarop het een eerste recht van koop heeft. Door de vanwege de coronacrisis verzwakte financiële vooruitzichten en een drastisch verhoogde vraagprijs, was helaas snel duidelijk dat dit geen reële mogelijkheid was.

ALS IK HET ALLEMAAL MOET LEZEN IS HET SAAL.

Het belang van de nieuwe koloniale afdeling werd ondertussen versterkt door de *Black Lives Matter* beweging. Er werd daarom gezocht naar alternatieven voor de uitbreiding binnen het eigen pand. Verwijdering van de vaste opstelling en sluiting van het museum voor vernieuwing zou immers ook kans bieden voor een interne verbouwing. De optie van een tussenverdieping in het hoge deel van het achterdak bleek niet mogelijk vanwege de monumentale status van de gietijzeren spanten. Vervolgens werd onderzocht of het mogelijk zou zijn een ondergrondse tentoonstellingszaal te creëren. Er zou een ruimte van 300m² kunnen worden uitgegraven, ruim binnen de grenzen van het eigen pand, waar zich geen funderingen bevinden. De afdeling Monumenten

Lancering van de voorzieningen voor dove en blinde kinderen in Verzetsmuseum Junior vond plaats op 6 oktober, in de Week van de Toegankelijkheid, met 'minister van gehandicaptenzaken' Rick Brink, de blinde Mireille en de dove Li. Het NOS Jeugdjournaal maakte een mooi item, en er was direct veel belangstelling van collegamusea.

en Archeologie van de gemeente zag geen bezwaren. Er werd een projectvoorstel geschreven voor de fondsenwerving, en een begroting opgesteld met behulp van aannemer Onno Horsman van de OMBouwgroep, EN Vastgoed advies, huisinstallateur Kuijpers en constructeur Bouwe Olij van Strackee. Ondertussen werd het bouwplan nader uitgewerkt en een concept omgevingsvergunning aangevraagd. Aan het eind van het jaar was er nog onvoldoende informatie beschikbaar om een besluit te nemen.

De aanleg van een ondergrondse tentoonstellingszaal heeft gevolgen voor de plattegrond van de te vernieuwen vaste opstelling. Er zou ruimte bijkomen door verwijdering van het 'informatie-eiland' en de huidige Indische afdeling, en ruimte moeten komen voor de trap en lift. Uitwerking van de definitieve plattegrond werd daarom uitgesteld. Het projectteam werkte ondertussen aan een proefopstelling (open in februari 2021) waarin vooral de centrale audiovisuele presentaties en de voorzieningen voor mensen met een visuele of auditieve beperking zullen worden getest.

TOEGANKELIJKHEID VERZETSMUSEUM JUNIOR

Dankzij een subsidie van Het Gehandicapte Kind (NSGK) en de ANWB-prijs, die het museum in november 2019 kreeg toegekend, werd Verzetsmuseum Junior in 2020 toegankelijk gemaakt voor kinderen die blind of slechtziend, of doof of slechthorend zijn. Hierbij werd samengewerkt met een klankbordgroep van mensen met visuele beperkingen, auditieve beperkingen of een combinatie daarvan, en met

de organisaties Dedicon, Bartiméus, Visio, KUBES, Oogvereniging Noord-Holland, Geluid in zicht, TG Lining en Wat Telt!

Voor de jonge bezoekers met een visuele beperking zijn er geleidelijnen, gidslijnen en noppenvelden, een audiotour met praktische aanwijzingen over routing en voorwerpen die kunnen worden betast. Het apparaat van de audiotours is voorzien van voelnoppen. Voor dove bezoekers is er een videotour in Nederlandse Gebarentaal ontwikkeld door Wat Telt!. Er zijn verschillende dove vertellers gebruikt, één voor elke hoofdpersoon plus een algemene verteller voor de tijdmachine. Zo wordt recht gedaan aan het karakter van de hoofdpersoon en wordt het inlevingsvermogen en de concentratie van dove en slechthorende kinderen gestimuleerd. Voor slechthorende bezoekers zijn alle audiofragmenten in Verzetsmuseum Junior direct via een ringleiding beschikbaar via het eigen gehoorapparaat, waardoor omgevingsgeluid wordt gefilterd.

De lancering van de tours stond gepland in de week voor 4 en 5 mei. Vanwege de eerste coronagolf moesten de opnames met de dove vertellers worden uitgesteld. De lancering vond uiteindelijk, heel toepasselijk, plaats op 6 oktober, in de week van de Toegankelijkheid. Gefilmd door het *NOS Jeugdjournaal* bezochten Mireille (blind) en Li (doof) als eerste kinderen het ook voor hen toegankelijke museum. *“Een heftig hoorspel. Ik zat er helemaal in”* vertelde Mireille. Li vertelde dat hij heel blij is dat hij de verhalen in zijn eigen taal, gebarentaal, kan volgen. *“Als ik het allemaal moet lezen is het saai.”*

4. COLLECTIE EN BIBLIOTHEEK

Eén van de aanwinsten voor de collectie in 2020 was een houten wiegje van verzetsvrouw Hester van Lennep, waarin Joodse onderduikbaby's' sliepen, die waren gered uit de crèche tegenover de Hollandse Schouwburg. Op de zwart-witfoto Hesters vriendin Pauline van Waasdijk en baby Ruth Michaelis in 1943, met het wiegje links op de achtergrond. Hester en Pauline redden ruim tachtig kinderen. Alleen baby Ruth blijft, als Marijke van Waasdijk, bij ze wonen.

VERWERVING, ONTSLUITING EN BEHOUD

“Ik schrijf dit alles zo koud, daar het vele, wat ik heb gezien en zelf heb meegemaakt, mij hard heeft gemaakt.” Deze indringende woorden komen uit de opmerkelijkste schenking die het museum in 2020 ontving: twee nog onbekende brieven van Jules Schelvis, met de eerste Nederlandse getuigenis over vernietigingskamp Sobibor.

De brieven doken op tijdens het onderzoek voor de vernieuwing van de vaste opstelling, dat ook een bijzondere verzetskrant in braille opleverde. Beide aanwinsten kregen veel publiciteit. Er waren meer bijzondere schenkingen in 2020. Zo verkreeg het museum een houten wiegje van verzetsvrouw Hester van Lennep, waarin uit de Hollandse Schouwburg gesmokkelde baby's hebben geslapen, en een Duits-Russisch woordenboek dat Holocaustoverlevende Herman Menco bij zich had toen hij vanuit Auschwitz via Odessa terugreisde naar Nederland. Een geschonken kinderpakje, gemaakt van een Canadees uniform, bevatte sporen van motten en werd uit voorzorg enkele weken bij een restaurator ingevroren.

Hoewel het museum in 2020 bijzondere stukken verkreeg, deed ook wat dit betreft de coronacrisis zich voelen. Met 93 aanwinsten viel het aantal schenkingen circa een kwart lager uit dan gemiddeld in de afgelopen jaren. Dat geeft een vertekend beeld, want het aantal aanbiedingen was juist circa een kwart hoger dan normaal. Veel mensen hebben noodgedwongen langere tijd thuis moeten doorbrengen en zijn gaan opruimen, waarbij ook erfgoedmateriaal uit de oorlog opdook. Vanwege de langdurige museumsluiting konden echter nog niet alle aanbiedingen

worden geaccepteerd. Verder gaven diverse potentiële schenkers aan liever te wachten met de overdracht totdat het 'oude normaal' enigszins is teruggekeerd. Naar verwachting zal de terugloop van schenkingen in 2020 dan ook in 2021 meer dan gecompenseerd worden.

IK SCHRIJF DIT ALLES ZO KOUD, DAAR HET VELE, WAT IK HEB GEZIEN EN ZELF HEB MEEGEMAAKT, MIJ HARD HEEFT GEMAAKT

De gedwongen museumsluiting versterkte de toch al stijgende vraag naar digitaal collectiemateriaal. Het kwam dan ook goed uit dat het museum veel vooruitgang boekte in de digitale ontsluiting van de collectie. Zo werd in 2020 een drie jaar lopend digitaliserings- en conserveringsproject afgerond dat was gefinancierd met geld van het Metamorfoze-programma voor het behoud van papieren erfgoed van het Ministerie van OCW. Als afsluitende etappe van dit project, gecoördineerd door Netwerk Oorlogsbronnen, zijn in 2020 ruim 800 particuliere archieven van het Verzetsmuseum gedigitaliseerd en ook ontzuurd – een chemische behandeling waarmee

de levensduur van het vaak kwetsbare papier aanzienlijk wordt verlengd. De gedigitaliseerde archieven werden via de digitale catalogus van het museum beschikbaar gesteld voor onderzoek.

In 2020 is ook een vervolg gegeven aan een project voor collectieontsluiting van de Stichting Musea en Herinneringscentra '40-'45 (SMH). Daarvoor zijn circa 250 voorwerpen uit de collectie van het Verzetsmuseum gefotografeerd. De afbeeldingen zijn opgenomen in de digitale catalogus van het museum, die eind 2020 is gekoppeld aan de website Oorlogsbronnen (www.oorlogsbronnen.nl). In dit portal zijn oorlogscollecties van zo'n 250 instellingen vindbaar. Het online bereik van de digitale collectie is daarmee enorm vergroot.

Op de valreep van 2020 werd een subsidie-aanvraag gehonoreerd voor een volgend SMH-project, het 'Deltaplan collectieontsluiting van oorlogsmusea en herinneringscentra'. Het Verzetsmuseum is een van de twaalf deelnemende musea en kan dankzij dit plan verdere stappen zetten in de digitalisering van de collectie, en in 2021 de digitale catalogus vernieuwen.

RAADPLEGING EN UITLENING

Rondom de herdenking van 75 jaar bevrijding waren door het hele land tentoonstellingen gepland, waarvoor het Verzetsmuseum een aanzienlijk aantal bruiklenen had toegezegd. Vanwege de coronacrisis zijn vrijwel al deze projecten geschrapt of uitgesteld. Uiteindelijk is alleen aan Museum Amsterdam-Noord een drukpers uitgeleend en is er een ruime selectie

Ruim 800 particuliere archieven verlieten in 2020 het Verzetsmuseum om te worden gedigitaliseerd en ontzuurd. Het was mogelijk dankzij een subsidie vanuit het Metamorfoze-programma voor het behoud van papieren erfgoed van het Ministerie van OCW. Het Netwerk Oorlogsbronnen, waarin ruim dertig instellingen samenwerken, coördineerde het project.

vervalsingsmateriaal uitgeleend aan het House of European History in Brussel.

WE ZIJN ERG DANKBAAR DAT HET VERZETSMUSEUM ONS DIE RUIMTE EN GELEGENHEID HEBBEN GEBODEN OM VOLGENDE GENERATIES KENNIS TE LATEN MAKEN MET EEN STUKJE VERZETSWERK VAN CO DANKAART

Ontvangsten van onderzoekers waren vanwege de coronamaatregelen eveneens maar beperkt mogelijk. De collectie werd in 2020 in het museum geraadpleegd voor studies en documentaires over onder andere Gerhard Badrian, Henriëtte Pimentel en Grete Weil. Ook ontving het museum

begin 2020 nabestaanden van de communistische verzetsman Co Dankkaart, die collectie van hun (groot-)vader kwamen bekijken. *“We zijn erg dankbaar dat het Verzetsmuseum ons die ruimte en gelegenheid hebben geboden om volgende generaties kennis te laten maken met een stukje verzetswerk van Co Dankkaart.”*

De foto's van het Verzetsmuseum zijn sinds 2009 online vindbaar en te bestellen via www.beeldbankwo2.nl. In 2020 werden 36 foto's van het Verzetsmuseum via de beeldbank gepubliceerd. Daarnaast werd direct vanuit het museum aan 97 personen en instellingen beeldmateriaal geleverd, onder meer aan de Anne Frank Stichting, de NOS en het B'nai B'rith World Center. De medewerkers van de bibliotheek konden ondanks de coronabeperkingen toch nog tien onderzoekers en scholieren ontvangen. Verder handelden zij ongeveer 300 per e-mail of telefoon ontvangen informatieverzoeken af.

5 EDUCATIE

Het Verzetsmuseum biedt op de website opties voor verwerkingslessen na het museumbezoek. Veel scholen geven er een heel eigen invulling aan. In 2020 maakten leerlingen in Zeist 'vrijheidsvogels', die in de weken na het bezoek werden tentoongesteld in het gemeentehuis.

De coronacrisis was misschien wel het meest ingrijpend voor de educatieve dienst van het museum. Groepsbezoek was met een anderhalve-meterregime in het niet ruim bemeten museum niet mogelijk. Vanaf de eerste sluiting in maart zijn er daardoor vrijwel alleen nog enkele groepen voor een buurtwandeling ontvangen. Het aantal scholieren dat het museum ontving kelderde van 25.959 in 2019 tot 10.108 in 2020. Dit lage aantal had als voordeel dat ziekte van de groepsbezoekregistrator relatief makkelijk kon worden ondervangen en dat het hoofd van de educatieve dienst het projectleiderschap voor de noodzakelijke vernieuwing van de website op zich kon nemen.

Door de coronasituatie waren er flinke verschuivingen zichtbaar in de programmakeuze van de educatieve bezoekers. Het percentage dat *Verzetsmuseum Junior op wielen* bezocht steeg aanzienlijk tot 28%. Toch voerden nog steeds de meeste scholieren, 33% (3.346 leerlingen), een onderzoeksopdracht uit of kregen een rondleiding in de vaste opstelling over Nederland in de Tweede Wereldoorlog; 16% (1.613 leerlingen) maakte een begeleide buurtwandeling en 23% (2.334 leerlingen) werd ontvangen in Verzetsmuseum Junior.

Met de relatieve toename van het bezoek aan 'Op wielen', lag ook het percentage schoolbezoekers uit het primair onderwijs in 2020 uitzonderlijk hoog met 56%. Uit het voortgezet onderwijs kwam 30%, uit het MBO en hoger onderwijs 8% en uit het buitenland maar 6% (ten opzichte van 15% in de jaren daarvoor).

Van de basisschoolleerlingen kwam dit jaar 37% uit Amsterdam, 39% uit de rest van Noord-Holland en 24% uit de rest van Nederland. Van de leerlingen van het voortgezet onderwijs nam het aantal Amsterdamse scholieren toe van 15% in 2019 tot 18% in 2020; 31% kwam uit de rest van Noord-Holland, 38% uit de rest van Nederland en 13% uit het buitenland.

MET DE SPEURTOCHT KON JE LEKKER VEEL DOEN EN ONTDEKKEN

Enkele van de reacties van leerlingen uit groep 8 tijdens een buurtwandeling:

"Mevrouw, weet u dat de Chinezen Oeigoeren in kampen opsluiten, net zoals de Duitsers met Joden deden?"

"Als ik in de oorlog had geleefd, was ik voor Hitler gaan werken en had ik hem doodgeschoten."

"Wat ik interessant vond? Alles!"

"Ik vind het respectloos dat mensen hun hond uitlaten vlakbij het Auschwitzmonument."

MUSEUMDOCENTEN

Schoolgroepen in het museum worden begeleid door ongeveer 60 goed getrainde, vrijwillige museumdocenten. Het is een gemêleerd team van gepensioneerden en jongeren die werk-

ervaring willen opdoen. Aan het begin van het jaar kampte het museum met een tekort aan museumdocenten. Daar was vanaf de sluiting in maart uiteraard geen sprake meer van. Er was zelfs vrijwel geen werk meer. Om de museumdocenten betrokken en gemotiveerd te houden werden er online bijeenkomsten en filmmiddagen georganiseerd. Op 6 en 11 augustus werd *Bankier van het verzet* en op 25 augustus de film *Süskind* door groepjes van maximaal 15 vrijwilligers bekeken en nabesproken, met een borrel na afloop.

PROGRAMMA'S BIJ WISSELTENTONSTELLINGEN

Bij de tentoonstelling *Mode op de bon* was een uitgebreid educatief programma. Begin 2020 werden studenten van de vier participerende mbo-mode-opleidingen ontvangen in de tentoonstelling. Zij zouden vervolgens een eigentijdse variant maken van de nationale feestrok, gemaakt uit restjes stof van oude kledingstukken, voor een grote modeshow voorafgaand aan 4 en 5 mei. De modeshow kon door de lockdown niet doorgaan en twee van de participerende mbo-opleidingen trokken zich terug. Het museum bedacht echter een alternatieve digitale activiteit, #watdraagjij-5mei, waarvoor toch 61 studenten een alternatieve nationale feestrok ontwierpen.

Na afloop kregen de studenten een enquête. Zij beoordeelden het project gemiddeld met een 8,1 en 4 van de 5 sterren. De studenten waardeerden in het bijzonder de vrijheid van de opdracht en waren blij verrast door de tentoonstelling. Ze gaven aan dat het goed gelukt is om aan de hand

Studenten van het ROC Mondriaan uit Den Haag bezochten begin 2020 het Verzetsmuseum voor de tentoonstelling *Mode op de bon* om een eigentijdse variant te maken van de nationale feestrok, voor een grote modeshow in het museum. De modeshow kon door de lockdown helaas niet doorgaan, maar 61 studenten deelden hun ontwerp op het Instagram-account #watdraagjij5mei. Lia, 17 jaar: *“Ik vind het heel interessant hoe ze in de oorlog creatief waren en kleding hergebruikten en er ondanks de schaarste toch uniek en mooi uitzagen. Daar kunnen we nu veel van leren.”*

van een relatief luchtig onderwerp, dat aansluit bij hun interesses en leefwereld, kennis te maken met de geschiedenis van bezet Nederland. Zij werden zich ook bewust van de vrijheid, welvaart en verspilling in de huidige samenleving. Lia, 17 jaar: *“Ik vind het heel interessant hoe ze in de oorlog creatief waren en kleding hergebruikten en er ondanks de schaarste toch uniek en mooi uitzagen. Daar kunnen we nu veel van leren.”*

Ook de docenten waren zeer tevreden over de samenwerking. Zowel ROC Amsterdam als ROC Mondriaan in Den Haag gaven aan graag nog eens een project met het Verzetsmuseum op te starten. *“Wat ik erg mooi en ontroerend vond is dat de studenten het project verweefden met hun eigen geschiedenis en roots. Hoe ze de soms nare gebeurtenissen verwerkten tot prachtige details in hun kleding was echt ontroerend om te zien. Met altijd lichtpuntjes en hoop erin verwerkt. De rondleiding in het Verzetsmuseum heeft hier zeker een grote rol in gespeeld. De studenten waren erg onder de indruk van het museum.”* Arianne Goudappel, docent ROC Mondriaan Den Haag.

Bij de tentoonstelling werd een onderzoeksopdracht gemaakt voor groepsbezoek vanuit het voortgezet onderwijs en het mbo, los van de actief participerende mode-opleidingen. Ook werden er uiteenlopende lessuggesties ontwikkeld, die op de website werden gepubliceerd. Via de MBO-raad en een artikel in het blad voor geschiedenisleraren *Kleio* waren de tentoonstelling en de educatieve programma's onder de aandacht gebracht. Begin maart kregen alle sectiehoofden geschiedenis en maatschappijleer van het voortgezet onderwijs

In Noord-Holland en alle decanen van de MBO opleidingen mode en kleding in Nederland een mailing over deze aantrekkelijke educatieve tentoonstelling. Door de onverwachte lockdown leverde het helaas geen bezoekers op. Wel werd er gebruikgemaakt van de suggesties voor lessen die op school kunnen worden uitgevoerd.

Bij de andere wisseltentoonstelling in 2020, *De Tweede Wereldoorlog in honderd foto's*, was door de coronamaatregelen geen educatief groepsbezoek mogelijk.

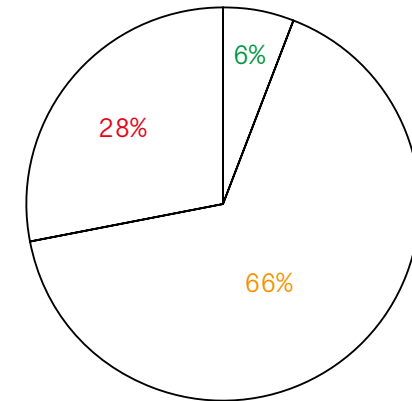
WAT IK INTERESSANT VOND? ALLES!”

GEZINSPUBLIEK

In de periode dat het museum voor een beperkt aantal bezoekers was geopend, bleek vooral Verzetsmuseum Junior populair. Voor 'Junior' moest apart worden gereserveerd en er konden maximaal vier gezinnen tegelijk reserveren. Hoewel de website er duidelijk over was, werd er regelmatig toch verkeerd gereserveerd, en kwamen er regelmatig te veel bezoekers voor 'Junior'. Zij kregen de lesbrief mee voor de *Mode op de bon*-expositie. De tijdsblokken voor Verzetsmuseum Junior werden verruimd om overboeking te beperken en er was in de weekenden een museumdocent aanwezig om het bezoek in goede banen te leiden en om na vertrek van elk gezin schoon te maken.

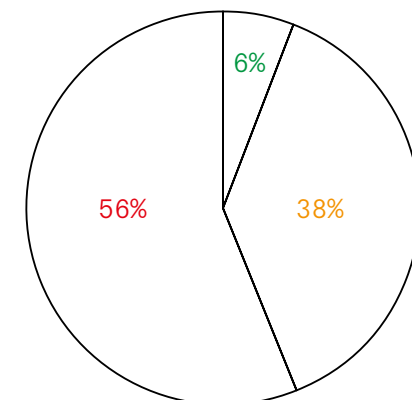
HERKOMST SCHOLIEREN 2020

- Amsterdam
- Rest van Nederland
- Buitenland

SCHOOLTYPEN 2020

- Primair onderwijs
- Voortgezet onderwijs
- Buitenland

Leerlingen van groep 8 in *Verzetsmuseum Junior*. Ondanks de corona-lockdowns, werden er in 2020 2.334 scholieren in *Verzetsmuseum Junior* ontvangen. Door de reisbeperkingen lag het percentage schoolbezoekers uit het primair onderwijs in 2020 met 56% uitzonderlijk hoog. Daarvan kwam weer een relatief hoog percentage van 37% uit Amsterdam.

Zoals andere jaren ging Jan Slomp, één van de vier hoofdpersonen in *Verzetsmuseum Junior*, als extra attractie in de kerstvakantie (2 januari) en voorjaarsvakantie (19 februari) met de kinderen in *Verzetsmuseum Junior* in gesprek. In de daarop volgende vakanties was een optreden van Jan door de coronamaatregelen helaas niet meer mogelijk.

Door de grote belangstelling voor *Verzetsmuseum Junior* daalde het bezoek van kinderen en jongeren in familieverband veel minder hard dan het bezoek in het algemeen: van 11.841 kinderen in 2019 tot 4.551 in 2020. De museuminspecteurs van de website museumkids.nl gaven het *Verzetsmuseum* in 2020 gemiddeld een 9,1.

Op de website museumkids.nl en op briefjes in *Verzetsmuseum Junior* lieten kinderen weer veel opgetogen reacties achter:

“Ik vond het leuk dat er verschillende routes zijn, maar ik vond de verhalen wel zielig. En er was een oude man die vertelde dat hij in de oorlog leefde toen hij even oud was als ik.”

“Ik vond het kindermuseum het leukst, want je kreeg van verschillende kinderen uitleg. En je mocht alles aanraken.”

“Met de speurtocht kon je lekker veel doen en ontdekken.”

“Het leek soms net echt.”

“Iedereen moet hier naartoe komen.”

SOCIAAL-MAATSCHAPPELIJKE ACTIVITEITEN

Na de vernieuwing van de vaste opstelling in 2022 zal het *Verzetsmuseum* optimaal geschikt worden voor leerlingen met een auditieve of

visuele beperking, maar inclusiviteit is altijd een uitgangspunt geweest voor het museum.

Sinds 2007 heeft het Verzetsmuseum, in het kader van het Amsterdamse museale samenwerkingsverband Stad en Taal, een programma voor deelnemers aan inburgeringstrajecten. De laatste jaren richt Stad en Taal zich ook op ouders van basisschoolleerlingen met een taalachterstand via Taal-en Ouderbetrokkenheid-groepen.

Het museum constateerde al eerder dat veel docenten Nederlands als Tweede Taal huiverig zijn om het thema 'oorlog' te behandelen voor cursisten met een oorlogsverleden, terwijl de herkenning en bespreekbaarheid daarvan juist zeer zinvol zijn. Om de drempel te verlagen werd het Stad en Taal-programma in 2020 uitgebreid met de optie om de voorbereidende les te laten verzorgen door een museumdocent op de eigen locatie. Door de coronacrisis is hier echter geen gebruik van gemaakt.

Verzetsmuseum op de thee is een project waarbij museumdocenten op bezoek gaan bij verzorgingstehuizen om aan de hand van authentieke objecten en muziek met kleine groepjes ouderen in gesprek te gaan. Ook dit project kwam door de coronacrisis stil te liggen.

SAMENWERKING EN PROMOTIE

In Amsterdam was het Verzetsmuseum ook in 2020 weer betrokken bij het cultuur-educatieve samenwerkingsverband Mocca. Mijn suggestie voor dit stukje: Op landelijk niveau werkten de educatief medewerkers van de musea en

herinneringscentra over de Tweede Wereldoorlog intensief samen om de kwaliteit van de educatieve programma's en producten te verbeteren. Zij kregen hiervoor extra uren dankzij een bijdrage van het ministerie van VWS. Dit project werd begin 2020 afgerond met een bijeenkomst in het Indisch Herinneringscentrum in Den Haag.

IK VOND HET KINDERMUSEUM HET LEUKST, WANT JE KREEG VAN VERSCHILLENDE KINDEREN UITLEG. EN JE MOCHT ALLES AANRAKEN.

Er werden workshops gegeven – Femke Burger van het Verzetsmuseum gaf een workshop over inclusie – en een reeks publicaties met handleidingen en instructies, als resultaat van het project gepubliceerd, werd aangeboden aan een vertegenwoordiger van het ministerie.

Het 75ste herdenkingsjaar van de bevrijding zou met gezamenlijke educatieve activiteiten worden

gevierd. Als start daarvan organiseerde het Nationaal Comité 4 en 5 mei op 16 januari een netwerkbijeenkomst waarbij educatieve projecten werden gepresenteerd die in dit kader subsidie hadden ontvangen. De bijeenkomst vond plaats in het Lucasbolwerk van het vfonds in Utrecht. De directeur van het Verzetsmuseum gaf er een presentatie over de samenwerking met mbo-opleidingen voor de tentoonstelling *Mode op de bon*.

Onder de naam *Vier de Vrijheid* maakten jongeren met leden van de Koselleck Big Band en Vincent Bijlo rap-videoclips in verschillende musea en herinneringscentra. In het Verzetsmuseum werd op 17 februari een clip opgenomen met vluchtelingenkinderen van het StartCollege in Harderwijk. De raps werden op 5 mei gelanceerd en zouden ook worden vertoond bij de afsluiting van het feestelijke jaar tijdens een groot evenement in Den Haag rondom 75 jaar Verenigde Naties. Door de coronacrisis kon dit helaas niet doorgaan.

6 EVENEMENTEN

Modejournalist en activist Janice Deul tijdens de eerste editie van een nieuwe serie bijeenkomsten, getiteld Het Ronde Tafel Gesprek. De serie gaat over nieuwe verzetsverhalen, en is gericht op een cultureel divers publiek. De eerste bijeenkomst vond plaats op 3 september en ging over verzet in de modewereld tegen het eenzijdige modebeeld met witte, slanke modellen, en tegen uitbuiting in de mode-industrie.

SERIES LEZINGEN EN DISCUSSIES

Het Verzetsmuseum organiseert jaarlijks lezingen en debatten met vaste en wisselende samenwerkingspartners om het thema van het museum te relateren aan de nieuwste historisch-wetenschappelijke ontwikkelingen of aan de politieke actualiteit. De bijeenkomsten die waren gepland tijdens de eerste lockdown werden geannuleerd en uitgesteld “tot later in het jaar”, maar het bleek voor de rest van het jaar niet mogelijk evenementen voor een volle zaal te organiseren. Later geplande bijeenkomsten werden daarom ‘coronaproof’ gemaakt: men kon tijdens het evenement geen tickets voor een museumbezoek boeken, er waren doorgaans dertig mensen aanwezig bij de bijeenkomst, die werd gelivestreamd voor een groter, en deels ook ander publiek dan gebruikelijk. Het aantal bezoekers lag dankzij de digitale views hoger dan anders. De interactie met het publiek – wel mogelijk via een chatfunctie – was veel minder levendig dan voorheen.

BIJeenKOMSTENSERIE HELDEN & SCHURKEN

Al vele jaren organiseert het Verzetsmuseum van januari tot en met mei vijf maandelijks bijeenkomsten onder de titel *Helden & Schurken*, samen met het NIOD, het *Historisch Nieuwsblad* en de VPRO. In dit 75ste herdenkingsjaar van de bevrijding stond onder de titel ‘Bevrijd, en toen...’, de rechteloze periode vlak na de oorlog centraal. De eerste twee bijeenkomsten van 2020 werden nog ‘gewoon’ gehouden:

- 15 januari *Moffenmeiden*: Bas Kromhout, journalist van het *Historisch Nieuwsblad*, ging

in gesprek met Rianne Oostrom, schrijfster van het boek *Moffenmeiden*, en met ooggetuigen over de vernedering van Nederlandse vrouwen, die een relatie met een Duitse soldaat hadden gehad, of daarvan werden verdacht.

- 19 februari *Bewariërs*: VPRO-journalist Jos Palm ging in gesprek met journalist Jessica Voeten, dochter van Marga Minco, en met historica Michal Citroen, schrijfster van het boek *Op u wordt niet gewacht* over ariërs die goederen van Joden bewaarden.

Beide bijeenkomsten waren uitverkocht. De overige bijeenkomsten (*Afrekening* met Ad van Liempt en Bas Kortholt over de behandeling van collaborateurs en landverraders; *Terugkeer uit de Arbeidsinzet* met Clairy Polak en Renske Krimp; en *Bersiap*, met Bas Kromhout, Coen Verbraak en ooggetuigen over de gewelddadigheden in Indonesië) werden uitgesteld en uiteindelijk definitief afgelast, omdat een online-bijeenkomst voor de veelal oudere bezoekers van de serie niet geschikt leek.

SOBIBORBIJeenKOMST, 29 OKTOBER

Sinds vele jaren organiseert het Verzetsmuseum met de Stichting Sobibor een bijeenkomst in het kader van de herdenking van de opstand in dat vernietigingskamp in 1943, waar ongeveer 33.000 Nederlandse Joden werden vermoord. Op 29 oktober werd de bijeenkomst met de maximale 30 fysieke bezoekers gelivestreamd. Deze keer was het thema: het belang van persoonlijke getuigenissen in het Holocaustonderwijs. Presentatrice Hanneke Groenteman ging hierover in gesprek met Betty Radema en Rudie Cortissos, die op scholen spreken over hun

oorlogservaringen als kind; met schrijver en journalist Natascha van Weezel die als derde generatie-‘slachtoffer’ met jongeren in gesprek gaat over antisemitisme, en met Cihan Tekeli, die via de Anne Frank Stichting trainingen geeft over de omgang met antisemitisme. De bijeenkomst werd 1.118 keer vanuit huis bekeken.

ANTON DE KOMLEZING, 25 NOVEMBER

Met het dagblad *Trouw* en de Anne Frank Stichting als stille partner, organiseert het museum jaarlijks de Anton de Komlezing, waarin aandacht wordt gevraagd voor deze Surinaamse verzetsman, voor de strijd tegen intolerantie en discriminatie in heden en verleden, en voor de geschiedenis van minderheidsgroepen en hun positie in de Nederlandse samenleving. De bijeenkomst, die zou plaatsvinden in juni, werd uiteindelijk – met beperkt publiek – in november gehouden met Abdelkader Benali als hoofdspreker. Zijn lezing ging over de spraakmakende journalist met Surinaams-Hindoestaanse wortels, Anil Ramdas. Na de lezing volgde een gesprek met Benali, actrice Urmie Plein en (via een videoverbinding) politicoloog Kiza Magendane onder leiding van Cees van der Laan, hoofdredacteur van *Trouw*. De bijeenkomst werd direct door 409 mensen via de livestream gevolgd. In de weken erna volgden er nog vele kijkers, tot in totaal bijna 900 in 2020. In de chat van de livestream reageerde het publiek enthousiast. Marianne schreef: “Heel erg bedankt voor deze uitzending. Over het slavernij-verleden is onder de witte mensen te weinig bekend. Men wil het niet horen maar toch is het er. Ga door met de missie dit is slechts het begin.”

HET RONDE TAFEL GESPREK/ THE ROUND TABLE TALK

Het Verzetsmuseum creëerde in 2020 een nieuwe functie van Programmamaker Diversiteit en Inclusie. Ardjuna Candotti begon haar werk in deze functie vrijwel gelijk met de eerste lockdown. Zij ging desondanks in gesprek met vele organisaties en ontwikkelde een serie onder de titel Het Ronde Tafel Gesprek, met een knipoog naar de ronde tafelgesprekken die plaatsvonden over de dekolonisatie van de Nederlandse koloniën. In de serie komen nieuwe verzetsverhalen aan bod, deels ook ter voorbereiding van de nieuwe koloniale afdeling. Er werden in 2020 twee gesprekken gehouden, letterlijk om een ronde tafel in de gehoorzaal, met een beperkt publiek.

- Op 3 september was het eerste gesprek tevens de afsluiting van de tentoonstelling *Mode op de bon*. Nederlands ambassadeur mensenrechten Bahia Tahzib Lie ging in gesprek met modejournalist en activist Janice Deul, modeontwerper Lisa Konno, modefotograaf Bete van Meeuwen en mbo-docent fashion Yvette Barewijk over de vraag hoe de modewereld verzet kan bieden tegen het modebeeld met vooral witte slanke modellen en tegen uitbuiting in de mode-industrie. Deze eerste gelivestreamde bijeenkomst van het museum was onvoldoende onder de aandacht gebracht. De bijeenkomst werd bijgewoond door 40 mensen in de zaal, en er waren 290 views, waarvan 100 op de dag zelf.

Abdelkader Benali gaf in 2020 de jaarlijkse Anton de Kom-lezing, die het Verzetsmuseum organiseert met dagblad Trouw. De bijeenkomst werd vanwege corona uitgesteld, en werd uiteindelijk op 25 november gehouden voor een beperkt publiek. Bijna 900 mensen bekeken de lezing, met het aansluitende gesprek, via de livestream.

- Op 3 december vond de eerste internationale, Engelstalige bijeenkomst plaats, georganiseerd samen met *Sites of Memory* en *Black Heritage Tours*, getiteld *Cities in Resistance*. De bijeenkomst ging over verzetsverhalen uit Amsterdam, Jakarta en Paramaribo. Jennifer Tosch en Katy Streek van *Sites of Memory* gingen in gesprek met aan tafel erfgoedprofessional Wim Manuhutu, documentairemaker Ida Hoes en kunstenaar Raul Balai. Via een videoverbinding vanuit Jakarta spraken Gustika Jusuf-Hatta (kleindochter van Mohammed Hatta) en historica Bonnie Triyane mee. Dichter en singer-songwriter Jörgen Gario en danseres Jominica Oosterwolde verzorgden indrukwekkende performances. De gelivestreamde bijeenkomst

had direct 225 kijkers, deels uit Indonesië en de Filipijnen. In totaal bekeken in 2020 377 mensen de bijeenkomst.

PROGRAMMA'S RONDOM WISSELTENTOONSTELLINGEN

MODE OP DE BON:

- 12 januari 2020 werd een kledingruil georganiseerd in een kitscherige winterwonderlandsfeer, met gratis koek en zopie en speedtours door de tentoonstelling. Mbo-studenten hielpen bezoekers met het aanpassen en versieren van kleding. Het event was met ruim 90 bezoekers een succes. Bureau Stadspas (voor Amsterdammers met een minimuminkomen) en CJP (Cultureel Jongeren Paspoort) waren communicatiepartners. Eén van de deelnemers: *“Wij zijn hier met de Stadspas gekomen. Ik heb niet zoveel geld dus dit soort uitjes zijn altijd heel erg leuk. Ik kom namelijk niet vaak in een museum want dat is te duur. Maar vandaag kan ik én naar het museum én kan ik mijn kinderen blij maken met nieuwe kleren.”*
- 2 februari 2020 stond een 'Pimp je warme trui voor warmetruiendag'-workshop gepland, onder leiding van kunstenaar Marieke Versluis (van Club Geluk). Het aantal aanmeldingen viel tegen en de workshop werd voor die dag geannuleerd. Een vervolg zat er door de corona-uitbraak niet meer in.
- 22 februari organiseerde de Vrije Academie Amsterdam in het Verzetsmuseum een lezing over mode in oorlogstijd met kostuum- en kunsthistorica Birthe Weijkamp. Alle 80 kaarten waren verkocht. Een geplande herhaling op

16 mei moest vanwege de corona-lockdown vervallen.

- 14 maart 2020 stond een workshop van duurzame *stylecoach @Indiaan in je kast* Chiara Spruit gepland: 'Geef je garderobe een tweede kans'. Ook hiervoor gooide corona roet in het eten. Vanaf 1 juni kon het museum na een sluiting van 11 weken weer open, met beperkende maatregelen. De workshop werd op zaterdag 27 juni alsnog gegeven en coronaproof gemaakt door het museum die dag voor algemeen bezoek te sluiten. Er was een carrouselprogramma met 'conservatortalk', tentoonstellingsbezoek en workshop. Er werden op die manier verdeeld over de dag 88 gasten ontvangen.
- 23 augustus organiseerde de Vrije Academie Amsterdam in het Verzetsmuseum opnieuw een lezing door Birthe Weijkamp over de mode in de jaren '40 en de omgang met het gebrek aan textiel. Het coronaproof-evenement trok, in twee 'shifts' het maximale aantal van 34 bezoekers.
- 3 september werd de tentoonstelling afgesloten met het al besproken 'Ronde Tafel Gesprek' over representatie en mensenrechten in de mode.

Bij de tentoonstelling *De Tweede Wereldoorlog in honderd foto's* werd vanwege de coronasituatie alleen een online event georganiseerd. Digitale bezoekers konden hun favoriete foto kiezen en die met een toelichting of korte video posten op Instagram of Facebook. Twee van hen wonnen een exemplaar van het boek van *De Tweede Wereldoorlog in honderd foto's*.

EENMALIGE BIJEENKOMSTEN

Vrijwel alle geplande eenmalige bijeenkomsten werden in 2020 afgelast: presentaties van boeken over Wiardi Beckman en het Joodse dwangarbeiderskamp Cosel, de première van een documentaire van Frans Bromet over de zoon van verzetsman Jaap van Wijk, een lezing over het veranderende beeld van de Tweede Wereldoorlog georganiseerd met de jonge professionals van College Club, een debat in het kader van het internationale project *Heritage of Hunger*, etc. Een minicongres over de Tweede Wereldoorlog in stripboeken, georganiseerd met het NIOD, werd diverse keren uitgesteld en uiteindelijk afgelast. Slechts twee eenmalige bijeenkomsten vonden doorgang:

- 12 september vond de jaarlijkse introductiebijeenkomst voor de Duitse vrijwilligers van de Aktion Sühnezeigen Friedensdienste (ASF) plaats in het Verzetsmuseum. De deelnemers kregen een rondleiding door de buurt en gingen in gesprek met een directbetrokkene bij de oorlog.
- 11 december was er een bijeenkomst georganiseerd met Stichting Julius Leeft! van John Leerdam, naar aanleiding van de publicatie van het boek *Recht en waarheid maken vrij* over de slachtoffers van de Decembermoorden in Suriname in 1982. Een exemplaar van het boek werd overhandigd aan de Amsterdamse wethouder Rutger Groot Wassink. Presentatrice Yvette Forster presenteerde de bijeenkomst. Cees van der Laan, hoofdredacteur van *Trouw*, ging in gesprek met schrijfster van het boek Noraly Beyer, en illustrator Raul Balai. Verder waren er optredens van actrice en

zangeres Gerda Havertong, radiomaakster en voordrachtskunstenaar Lydia Emanuels en muzikanten Harto Soemodihardjo, Walther Muringen en Dana Fung Loy. In de zaal woonden 30 mensen de bijeenkomst bij; via de livestream keken 1021 mensen naar de bijeenkomst.

COLLECTIEVE EVENEMENTEN

Ook de collectieve evenementen vielen in 2020 grotendeels in het water. Er was geen Uitmarkt en geen Museumnacht. Alleen rondom 4 en 5 mei organiseerde het museum enkele alternatieve online activiteiten.

- *#watdraagjij5mei*, vanaf 14 april. Geïnspireerd op het Nationale Feestrok-initiatief uit 1945

van verzetsvrouw Mies Boissevain, riepen wij mensen op om via de sociale media hun eigen bevrijdingsoutfit te delen en te vertellen waarom die outfit vrijheid symboliseert. De oproep maakte veel los. Er waren 177 inzendingen. Zelfs uit het buitenland kwamen foto's en films, met ontroerende verhalen, beschrijvingen over symboliek, duurzaamheid, generatie-op-generatie-verbintenis en vrijheidsbeleving. Een reactie van een deelnemer: *"Het deed me veel [...] het gaf me troost om er zo mee bezig te zijn. Dankjewel daarvoor..."*

- *Vrijheidssoep*. Als alternatief voor de jaarlijkse Vrijheidsmaaltijden, liet het Amsterdamse 4 en 5 mei-comité blikken soep maken door

topkoks Joris Bijdendijk en Samuel Levie. Het Verzetsmuseum bood op 5 mei de blikken op ludieke wijze aan aan de bewoners van een opvanghuis van het Leger des Heils vlak bij het museum.

- *Vertel Vrijheid* was een gezamenlijk project van de Stichting Musea en Herinneringscentra WO2, waarbij jongeren tijdens een museumbezoek raps maakten met leden van de Koselleck Big Band. In het Verzetsmuseum maakten jongeren van een Harderwijkse school bij een asielzoekerscentrum een rap. De raps werden op 5 mei gelanceerd en via YouTube meer dan 5.000 keer bekeken.

Ook de workshop van de duurzame *stylecoach Indiaan in je kast* moest vanwege de coronasluiting uitgesteld worden. Op 27 juni werd de workshop alsnog gegeven in een coronaproef variant. Verdeeld over de dag waren er 88 deelnemers.

Wethouder Rutger Groot Wassink nam uit handen van de schrijfster, voormalig journaallezeres Noraly Beyer, een exemplaar in ontvangst van het boek *Recht en waarheid maken vrij* over de Decembermoorden in Suriname in 1982. De bijeenkomst was georganiseerd met de Stichting Julius Leeft!

7 PUBLIEK, MARKETING EN PR

Als alternatief voor een grote modeshow met hedendaagse varianten van de kort na de oorlog geïntroduceerde Nationale Feestrok, werd voor de 5 mei-viering het nieuwe Instagram-account en de hashtag #watdraagjij5mei gelanceerd. Er werden 177 'vrijheidsoutfits' op gedeeld.

BEZOEKERS

In 2020 ontving het Verzetsmuseum door alle coronabeperkingen net geen 35.000 bezoekers, slechts 26% van het aantal in 2019. Van 1 juni tot en met 4 november en van 19 tot en met 14 december was het museum beperkt geopend. Bezoekers moesten een e-ticket boeken voor Verzetsmuseum Junior of voor de rest van het museum, met starttijden om de 20 minuten. In 'Junior' werden maximaal vier gezinnen toegelaten; in de wisseltentoonstellingsruimte maximaal 10 bezoekers. Overal hingen instructies, en baliemedewerkers en extra vrijwilligers assisteerden bezoekers en maakten schoonmaakrondes. Aanvankelijk werd er niet altijd goed geboekt en waren er te veel mensen voor Verzetsmuseum Junior in de weekenden. De

'ticketstraten' werden daarom aangepast en het aantal bezoekers voor het Juniormuseum werd teruggebracht.

Het museum houdt maandelijks gedurende een week een enquête onder de individuele bezoekers. In combinatie met de verschillende categorieën bezoekers die het kassasysteem registreert, heeft het museum een goed beeld van het profiel van de bezoekers en van de trends en ontwikkelingen in de samenstelling van de bezoekers. Van elke bezoeker wordt via de kassa het herkomstland geregistreerd.

Doordat het buitenlandse toerisme drastisch afnam, was het percentage Nederlandse bezoekers veel hoger dan de voorgaande jaren. In 2019 lag

het al relatief hoog met 39%, in 2020 was het 65%.

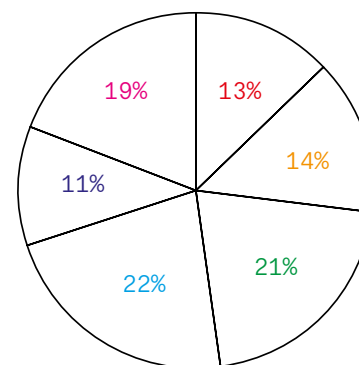
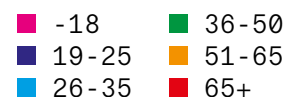
Hiervan kwam 23% uit de regio Amsterdam. Uit Nederland buiten de regio Amsterdam kwam 42% van de individuele bezoekers; 35% van de individuele bezoekers kwam uit het buitenland, waarvan 20% uit Engelstalige landen (Groot-Brittannië, Ierland, Canada, Australië, Nieuw-Zeeland, Verenigde Staten), 13% uit de rest van Europa (Oost en West) en 2% uit de rest van de wereld. Er werden bezoekers uit 75 landen ontvangen. Het herhaalbezoek steeg van doorgaans 10% tot 27%.

Bij de bezoekers in schoolverband bleef het aantal Amsterdammers met 28% vrijwel gelijk aan het relatief hoge aantal uit 2019. Zoals was te

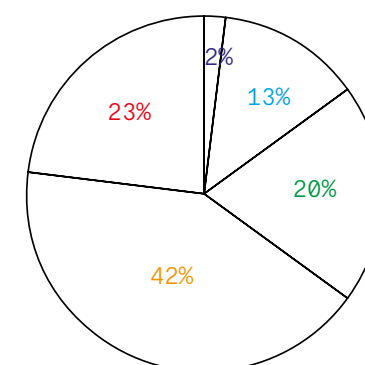
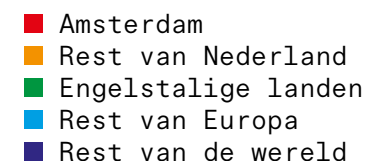
BEZOEKERSAANTALLEN 2020

Individuele bezoekers volwassenen	19.850
Individuele bezoekers kinderen/jongeren t/m 18 jaar	4.551
Groepsbezoek volwassenen en bezoekers evenementen	347
Groepsbezoek basisonderwijs	5.422
Groepsbezoek voortgezet onderwijs	2.931
Groepsbezoek MBO/HBO/WO	694
Groepsbezoek buitenland/inburgeraars	616
Educatieve activiteiten op externe locaties	445
Totaal	34.856

LEEFTIJDEN INDIVIDUELE BEZOEKERS 2020

HERKOMST INDIVIDUELE BEZOEKERS 2020

De heropening op 1 juni was aanleiding voor een postercampagne voor de succesvolle tentoonstelling *Mode op de bon*. De tentoonstelling kreeg ook nieuwe publiciteit en er werden advertenties geplaatst in *Ons Amsterdam*, *Airborne Krant*, *Museumtijdschrift*, *NRC Handelsblad*, *Geschiedenismagazine*, *Textiel plus*, *Vijftig+* en *Nouveau*.

verwachten daalde het percentage schoolbezoek uit het buitenland in 2020 tot 6%.

In de verdeling naar leeftijd zijn lichte verschuivingen zichtbaar. Het percentage individuele bezoekers tot en met 18 jaar nam toe van 14 tot 19%, dat van 19 tot 25 jaar daalde van 12 tot 11%, maar dat van 26 tot 35 jaar groeide van 20 tot 22%. Ook de categorie van 36 t/m 50 groeide licht van 19 tot 21%. De categorie 51 t/m 64 nam af van 18 tot 14% en de categorie 65-plussers nam af van 17 tot 13%.

WEBSITE

Vanwege een verouderd besturingssysteem, werkte het Verzetsmuseum in 2020 aan een totale vernieuwing van de website. Er werd afscheid genomen van websitebouwer Driebit. Na een oriëntatie en gesprekken, werd een nieuwe samenwerking gestart met webbouwer Zicht Online uit Rotterdam. Bureau Accessibility stelde een advies op om de site optimaal toegankelijk te maken voor slechtzienden. De hoofden Educatie en Marketing werkten gezamenlijk aan het project dat begin 2021 wordt afgerond.

De oude website kreeg in 2020 378.542 bezoekers, een vrijwel gelijk aantal als in 2019. De leeftijden van de bezoekers fluctueerden licht ten opzichte van het voorgaande jaar: 13,8% van de bezoekers viel in de leeftijdscategorie 18 tot en met 24 jaar; 20,5% was 25 tot en met 34 jaar; 13,5% 35 tot en met 44 jaar; 15% 45 tot en met 54 jaar; 16,5% was 55 tot en met 64 jaar en 20,7% bestond uit 65-plussers. De man-vrouw verhouding bleef vrijwel gelijk: 53% van de bezoekers was vrouw; 47% man.

Binnen de website-onderdelen waren er door de coronasituatie wel verschuivingen zichtbaar: de bezoekepagina's werden minder, en de digitale exposities meer bezocht dan voorheen. Twee van de digitale exposities op de website hebben interactieve onderdelen. Op de verhalenmodule voor *Naar de boeren*, over de kinderevacuaties in de Hongerwinter, werden nog veel reacties op de verhalen gegeven. Het digitale monument voor de Nederlandse politieke gevangenen in Dachau werd aangevuld naar aanleiding van 312 reacties, een relatief hoog aantal mede dankzij de inzet van vrijwilligers van het archief in Bad Arolsen.

Naast de website van het museum www.verzetsmuseum.org, beheert het Verzetsmuseum ook een aparte website die het museum in 2011 maakte bij een wisseltentoonstelling over de bankier van het verzet. Deze website, www.walravenvanhall.nl, kreeg in 2020 19.267 bezoekers, zo'n 4.000 meer dan het jaar er voor.

SOCIALE MEDIA

Met de komst van een nieuwe marketing medewerker in augustus kreeg de sociale mediastrategie van het Verzetsmuseum een nieuwe impuls. Zowel op Instagram als Facebook werd frequenter doelgroepspecifieke informatie gedeeld over onder andere de tentoonstelling *De Tweede Wereldoorlog in Honderd Foto's*, Het Ronde Tafel Gesprek en de Anton de Komlezing. Er werden In Memoriam-berichten geplaatst over overleden verzetsmensen en aandacht besteed aan herdenkingen. Via FB Messenger en Instagram DM werd actiever dan voorheen contact gezocht en onderhouden met het publiek.

Het aantal volgers op actief ingezette sociale media nam toe. Aan het eind van het jaar had het museum 5.617 Facebook-vrienden, 1.449 volgers op Twitter, en 1.922 volgers op Instagram. Filmpjes van het Verzetsmuseum op YouTube kregen 31.867 views.

THIS MUSEUM IS INCREDIBLY COMPREHENSIVE IN ITS COVERAGE OF THE ROLE OF THE DUTCH RESISTANCE IN WWII

Zoals al vermeld lanceerde het museum op 14 april het nieuwe Instagram-account en de hashtag #watdraagjij5mei, als onderdeel van de promotiecampagne voor de tentoonstelling *Mode op de Bon* en het themajaar 75 Jaar vrijheid. Door vrolijkgekleurde 'vrijheidsoutfits' werden volgers aangemoedigd ook een foto te delen van wat zij dragen om 75 jaar vrijheid te vieren. Het account telde 177 foto's en kreeg in een maand tijd 150 volgers. Op TripAdvisor kreeg het Verzetsmuseum in 2020, ondanks de sluiting, 3.402 beoordelingen, waarvan 2811 in het Engels en 145 in het Nederlands. 91% van de recensenten beoordeelde

het museum als heel goed of uitstekend. Het Verzetsmuseum staat na het Anne Frank Huis en het Scheepvaartmuseum op de derde plek van de 23 meest gewaardeerde historische musea. De verschuiving van buitenlandse bezoekers naar Nederlandse familiebezoekers is waarneembaar in de recensies. Een kleine selectie:

"Wow! We spent HOURS here. We started in the Kid's section since we had our 10 & 14 year olds with us, but it was so interesting for the adults in the group, too!! It really gave a good glimpse of life in the Netherlands during the time of the occupation. Our only regret was since we spent so much time in the Kid's part, we kind of rushed through the regular museum. There was also a school group there at the same time, which caused things to be slightly backed up, but that's to be expected. Fantastic museum - in our opinion, a must visit!" Angela M., maart 2020

"This museum is incredibly comprehensive in its coverage of the role of the Dutch resistance in WWII. It follows a chronological timeline, with interactive elements and interesting sidebars, such as an entire exhibit containing the tools of the spy trade. There were stories of real people along the way. (...) There is a free audio guide which I would recommend." Stefanie H., maart 2020

"Recht tegenover Artis (is) een Verzetsmuseum met een goed opgebouwde tentoonstelling voor jong en oud. De tentoonstelling geeft een overzichtelijk beeld over alle facetten van de gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog in Nederland. Het goede hiervan is dat het je erbij

betreft en je de vraag stelt: wat zou jij gedaan hebben. (...) Echt een aanrader!” Frank V., maart 2020

“Op aanraden van vrienden de Junior versie bezocht, en dat was een succes. Onze tienermeiden zijn 13, 16 en 18 en vonden het allemaal boeiend. Iets in deze stijl of rond dit thema hebben we in België helemaal niet, terwijl het bijzonder leerrijk is. Ook voor ons volwassenen was het prima. Het interactieve eraan, de getuigenissen, het is helemaal wat je van een museum vandaag verwacht.” Katia en Johan, augustus 2020,

“Vandaag met mijn zoon van 12 geweest en het was een hele ervaring voor hem én mij. Absoluut een aanrader voor schoolgaande kinderen. Heel interactief laat men je oorlog beleven en vooral de keuzes die werden gemaakt door gezinnen en wat hierbij de gevoelens van de kinderen van dit gezin waren. Dit zet aan tot nadenken, en dat is bij mijn zoon zeker gelukt!” Udo, augustus 2020

AUDIO- EN SMARTPHONETOURS

Het museum biedt de bezoekers kosteloos een audiotour via podcatchers aan in zeven talen. In de aanbevelingen op *TripAdvisor* wordt de audiotour vaak aanbevolen. Door het sterk gedaalde aantal bezoekers nam uiteraard ook het gebruik van de podcatchers af. In 2020 werden de tours via de podcatchers 15.107 keer uitgeleend, in het Nederlands relatief veel vaker dan voorheen met 7.231 keer; in het Engels 4.957 keer, Frans 961, Spaans 804, Duits 639, Portugees 287 en Italiaans 228 keer.

Bezoekers konden de audiotours ook downloaden op hun eigen smartphone via de gratis app voor culturele toeristische routes *izi.TRAVEL*. De tour door de vaste opstelling werd 1.246 keer gedownload.

HET GOEDE HIERVAN IS DAT HET JE ERBIJ BETREKT EN JE DE VRAAG STELT: WAT ZOU JIJ GEDAAN HEBBEN

Via *izi.TRAVEL* bood het museum ook diverse buurtwandelingen aan. De wandeling van het Anne Frank Huis naar het Verzetsmuseum werd 717 keer gedownload, de alleen Nederlandstalige wandeling door de directe omgeving van het museum 449 keer.

PUBLICITEIT

Juist voor het voorjaar van 2020 – het 75ste herdenkingsjaar van de bevrijding – was er veel publiciteit in voorbereiding. Door de coronacrisis viel er veel in het water. Zo verscheen er een artikel met een kortingsbon in het blad *Spoor* van de Nederlandse Spoorwegen, waarvan niemand gebruik heeft kunnen maken. Televisie-items over

de Nationale Feestrok in de tentoonstelling *Mode op de bon* in het MAX ouderenjournaal op 2 mei en het RTL-journaal op 5 mei gingen wel door, maar konden niet meer leiden tot extra bezoek.

Om de aandacht tijdens de corona-sluiting levend te houden, werden er twee *Mode op de bon*-pubquizen gedeeld via Instagramstories. Winnaars konden een goodiebag met *Mode op de bon*-magazine en wat lekkers winnen. De Instastories werden relatief goed bekeken en zorgden voor extra volgers. Mede ter vervanging van de geplande modeshow op 24 april werd het al beschreven sociale media event *#watdraagjij5mei* georganiseerd. Via 3FM Serious Request konden bezoekers bieden op een exclusieve rondleiding door de conservator.

Toen het museum per 1 juni de deuren weer mocht openen, kreeg *Mode op de bon* opnieuw pers aandacht, onder andere bij NPO Radio 1 en in de *Uitkrant*. Er was toen ook een postercampagne, gevolgd door een abricampagne in de Amsterdamse metrostations, waarbij op de posters ‘Weer open!’ was toegevoegd. Er werden advertenties geplaatst in *Ons Amsterdam*, *Airborne Krant*, *Museumtijdschrift*, *NRC Handelsblad*, *Geschiedenismagazine*, *Textiel plus*, *Vijftig+* en *Nouveau*.

De tentoonstelling *De Tweede Wereldoorlog in honderd foto's* kreeg door de herkomst van de foto's na de opening in september veel publiciteit in regionale kranten en hun online media. Landelijke publiciteit kreeg de tentoonstelling in *de Volkskrant*, *Nederlands Dagblad*, *Het Parool*,

Op 16 februari kreeg Verzetsmuseum-directeur Liesbeth van der Horst tijdens het Gala Amsterdammer van het Jaar in Stadsschouwburg (ITA) een erespeld, het Eberhartje, uitgereikt voor haar inspanningen het verhaal van de Tweede Wereldoorlog toegankelijk te maken voor de jeugd.

*Reformatorisch Dagblad, Museumtijdschrift en AD.nl. Radio Noord-Holland zond op 17 september een live reportage uit in de tentoonstelling met projectleider Erik Somers. Eind oktober verscheen er een groot interview met Erik Somers in het veteranenmagazine *Checkpoint*.*

*Ook Verzetsmuseum Junior op wielen kreeg weer veel regionale publiciteit, in de streken waar de trailer te zien was. Er verschenen grote artikelen in de lokale kranten van Borculo, Kennemerland, Wijchen, Zeist, Heiloo, Aalsmeer en Noordwijkerhout. In *Tubantia, editie Achterhoek*, kwam de voorzitter van de Stichting Nationale Feest- en Herdenkingsdagen aan het woord: "Eigenlijk hadden we deze interactieve mobiele expositie langer in Borculo willen hebben om er veel meer leerlingen naartoe te kunnen laten gaan." Zeist nu schreef: "Op 7 mei is het 75 jaar geleden dat Zeist werd bevrijd. De leerlingen maken hierover een tijdschrift. Deze tentoonstelling sluit daar heel goed op aan." De Meerbode: "De kasten en lades mochten allemaal opengemaakt worden, om te weten te komen wat deze kinderen in oorlogstijd allemaal hebben meegemaakt. Alle voorwerpen en foto's komen allemaal echt uit die tijd!"*

Bij de lancering van de tours in Verzetsmuseum Junior voor kinderen die doof of slechthorend, blind of slechtziend zijn, waren op 6 oktober journalisten van *Het Parool*, *Kidsproof Plus* en het NOS Jeugdjournaal aanwezig. Die avond was de lancering te zien bij het NOS Jeugdjournaal. Hier hebben naar schatting zo'n 355.000 kijkers (inclusief 8.000 kijkers van de uitzending met

doventolk) naar gekeken. In *Het Parool* verscheen een artikel van twee pagina's. Op 19 november volgde een live-interview op *Zorgradio Delft* (RAZO) dat daarna werd omgezet naar een podcast van *De Blinde Vink* voor blinden en slechtzienden in heel Nederland.

Voor de promotie van de lezingen en debatten waren uiteraard de vaste mediapartners onmisbaar. Het *Historisch Nieuwsblad* plaatste een grote aankondiging van de serie Helden & Schurken. De Anton de Komlezing door Abdelkader Benali werd zoals gebruikelijk aangekondigd in en gepubliceerd door mediapartner *Trouw*. Er volgden veel reacties op internet.

Mede dankzij onderzoeker Jos Sinnema kreeg het museum in 2020 zeer uitgebreide publiciteit over nieuw verworven collectie. Aan het begin van het jaar kreeg verwerving van een verzetskrant in braille veel aandacht, met onder meer een item in het NOS Journaal (waarin het museum goed in beeld was, maar helaas niet werd vermeld) en een groot artikel in *NRC Handelsblad*. Aan het eind van het jaar kreeg de verwerving van de eerste Nederlandse getuigenis over vernietigingskamp Sobibor van overlevende Jules Schelvis een enorme stroom aan publiciteit, ook nu in het NOS Journaal, waarbij het museum dit keer wel werd vermeld. Er was een lange rapportage in het Radio 1-programma *Spraakmakers* en er verschenen grote artikelen in *NRC Handelsblad*, *Algemeen Dagblad*, *Het Parool*, *De Telegraaf*, *Trouw*, en vele regionale kranten. Online waren er talloze vermeldingen, zelfs in de Verenigde Staten, Polen,

Roemenië, Uruguay, Brazilië, Italië, Spanje en Portugal.

DIT ZET AAN TOT NADENKEN, EN DAT IS BIJ MIJN ZOON ZEKER GELUKT!

Ook de corona-situatie was in 2020 opvallend genoeg aanleiding voor publiciteit. Tijdens de eerste lockdown verscheen er een interview met de Verzetsmuseum-directeur over de gevolgen van de crisis in het digitale magazine *Amsterdams Fonds voor de Kunst*. In juli waren er vele persvermeldingen toen het Verzetsmuseum als één van de weinige niet-Rijksgesubsidieerde musea coronasteun kreeg van het ministerie van OCW.

Andere vermeldenswaardige publiciteit was de vermelding in veel media van het recordaantal bezoekers in 2019 aan het begin van het jaar en een drie pagina's groot artikel in het tijdschrift *Ons Amsterdam* over de directeur van het Verzetsmuseum in rubriek 'de vaste route van'. Haar onderscheiding met een Eberhartje, waarover meer onderstaand, werd onder meer vermeld in *Het Parool*, *Ons Amsterdam* en vele online media.

Uiteraard werd het museum vermeld op de gebruikelijke toeristische websites, plattegronden en informatiegidsen over Amsterdam. Ook was er publiciteit via de re-sellers van e-tickets (Holland Pass, Tiqets en Tours & Tickets) en de I Amsterdam City Card.

Het museum bracht weer twee nummers uit van de eigen papieren Nieuwsbrief voor donateurs en relaties. Vanaf januari 2019 verzendt het museum daarnaast regelmatige een digitale Mailchimp-nieuwsbrief voor direct contact met de achterban. Deze nieuwsbrief werd in 2020 naar 2.863 abonnees verstuurd en bovengemiddeld vaak (38,3%) geopend.

In kranten, magazines, tv- en radio-uitzendingen en online media was de onbetaalde publiciteit voor het Verzetsmuseum in 2020, ondanks de coronasluiting, goed voor een bereik van 64 miljoen mensen (bron: Media Info Group Benchmark Analyse 2018-2020). Deze publiciteit een mediawaarde van € 1.808.114.

RELATIES

Het museum ontving in 2020 door de coronabeperkingen slechts een beperkt aantal relaties, vooral aan het begin van het jaar. Ook vanuit het buitenland was er weer belangstelling voor het Verzetsmuseum. Op 27 februari ontving de directeur vertegenwoordigers van het Gulag History Museum Moskou. Egor Larichev mailde na afloop over Verzetsmuseum Junior: "*Really wonderful. In the end when we saw the children as they are now, and discovered they were not fictional I got tears in my eyes.*"

HOLOCAUST

Brief uit nazikamp na 75 jaar bezorgd

Jules Schelvis schreef vlak na zijn bevrijding een urgente brief aan zijn familie. Die kwam nooit aan

Door onze redacteur Bart Funnekotter

Getuigenis van Jules Schelvis uit Sobibor ontdekt

in Zuid-Duitsland aan zijn tante, oom en neef in Amsterdam. Hij was net bevrijd uit kamp Vaihingen, waar hij vanuit Sobibor in Polen naartoe was

bij aankomst in het SS Sonderlager - Sobibor -, bij Lublin, vergast. (...) Ik werd, als door een wonder, door- gestuurd als drukker.' En: 'Ik schrijf dit alles zo koud, daar het vele, wat ik heb gezien en zelf heb meegemaakt, mij hard heeft gemaakt.'

In Sobibor kwamen 34.000 Neder- anders terecht, van wie 33.000 direct in Sobibor was vergast. Er zijn 170.000 tot

de brief van Schelvis in de nalaten- schap van Staal vond.

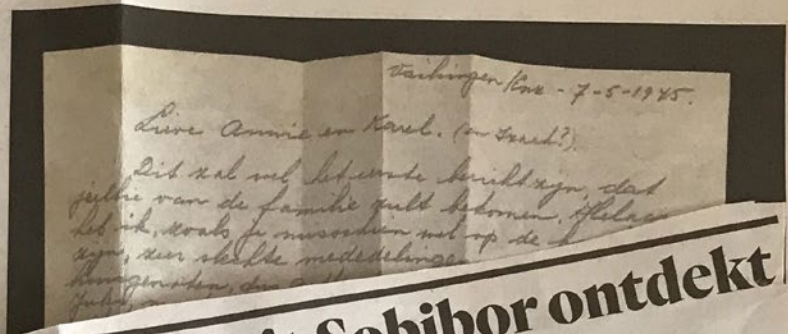
Geen goede schoenen

Nico Staal heeft de brief na terugkeer in Amsterdam nooit aan de familie van Schelvis overhandigd. Sinnema: "Daar zijn verschillende verklaringen voor. Staal had veel andere dingen aan zijn hoofd. Hij werd overspoeld met verzoeken van families die wil- den weten of hun broer of zus of ande- re familieleden Dachau ook hadden

overleefd. Bovendien woonde hij des- tijds op de Admiral de Ruijterweg, die toen toch een eind lopen was naar de Nieuwe Prinsengracht van de familie van Schelvis. Er was geen tram en mensen hadden geen goede schoenen."

Schelvis begon op latere leeftijd, na zijn pensioen, te schrijven over Sobibor. Hij richtte de stichting Sobibo op en wilde dat de wereld zou wete wat er zich had afgespeeld. In de bri aan zijn familie spreekt hij de wens dat zijn verhaal in de krant komt: les wat hier geschreven staat is naakte waarheid."

Sinnema: "Inhoudelijk staat er nieuws in deze getuigenis van Sobibor, dat met de grond gelijk is. We weten inmiddels Ma

Eerste getuigenis uit Sobibor in Verzetsmuseum

door Lauren Booster

AMSTERDAM • Een bijzondere vondst voor Verzetsmuseum Amsterdams: een brief van Amsterdammer Jules Schelvis (1921-2016), één van de weinige overlevenden van vernietigingskamp Sobibor, werd onlangs gevonden in een schenking.

Schelvis schreef de brief op 7 mei 1945 in het ziekenhuis van Vaihingen, gericht aan zijn familie. Een maand eerder was kamp Vaihingen vrijd door de geallieerden, maar Schelvis was ziek moest herstellen. Omdat niet wist of zijn familie in leven was, schreef hij adressen op de envelop. 'Lieve Annie en Karel (en K?)', zo begint Schelvis

tegen zijn oom, tante en neef. „Dit zal wel het eerste bericht zijn dat jullie van de familie zult bekomen. He- laas heb ik, zoals je mis- schien wel op de hoogte zult zijn, zeer slechte medede- lingen." Schelvis somt de namen van zijn schoonfami- lie op, onder wie zijn vrouw Rachel („Chel") en vertelt hij dat hij voor 99 procent zeker is dat zij direct bij aankomst in kamp Sobibor, bij het Poolse Lublin, vergast zijn.

Hij gaf de brief mee aan stadgenoot Nico Staal, die vanuit het bevrijde kamp Dachau op doortocht was naar Nederland. De brief werd nooit afgeleverd. Door puur toeval, 75 jaar na dato, kon de inmiddels 90-jarige neef Karel Stroz de brief als- nog in handen houden.

Onderzoeker Jos Sinne- ma ontdekte de brief, die de eerste Nederlandse getuige- nis van Sobibor vormt, bij toeval. Samen met zoon Ben (68) van Nico Staal (1909-

1986) ging Sinnema door be- waarde paperassen. „We za- ten aan een tafel met een grote stapel documenten in het midden", vertelt Sinne- ma over zijn bezoek aan

Jules Schelvis bij de barak in Westerbork waar hij in 1943 een week gevangen zat. FOTO ARCHIEF TELEGRAAF

Staal junior. „Plotseling zag ik een envelopje met adres- sen, maar zonder postzegel. Toen was direct duidelijk dat dit niet aan Nico Staal geadresseerd was."

Sinnema: „Ik las 'Sobibor' en dacht meteen 'Wie is dit?' Want ik weet dat er 33.000 Nederlanders ver- moord zijn in Sobibor en maar achttien mensen dit kamp hebben overleefd. Toen ik de brief omdraaide, stond daar de ferme handte- kening van Jules Schelvis, als afzender. Ik viel letterlijk van mijn stoel van verba- zing."

Jules Schelvis was een be-

Telegraaf 18/12/20

Aan het eind van het jaar kreeg de verwerving van de eerste Nederlandse getuigenis over vernietigingskamp Sobibor van overlevende Jules Schelvis een enorme stroom aan publiciteit: in het NOS Journaal, het Radio 1-programma *Spraakmakers*, *NRC Handelsblad*, *Algemeen Dagblad*, *Het Parool*, *De Telegraaf*, *Trouw*, en vele regionale kranten. Online waren er talloze vermeldingen, zelfs in de Verenigde Staten, Polen, Roemenië, Uruguay, Brazilië, Italië, Spanje en Portugal.

Op 4 maart ontving de educatieve dienst zes educatoren van het Openluchtmuseum Hongarije. Op 25 juli kwam er een delegatie uit Argentinië. Verzetmuseum Junior bekijken; zij gingen in gesprek met hoofdpersoon Jan Slomp. Aan het eind van het jaar zouden internationale en nationale deskundigen in het Verzetmuseum worden ontvangen tijdens een bijeenkomst in het kader van het internationale congres *Heritage of Hunger*. Door de coronacrisis ging het niet door. Veel Nederlandse musea toonden belangstelling voor de nieuwe voorzieningen voor mensen met een visuele of auditieve beperking die het Verzetmuseum als pionier op dit gebied ontwikkelde. Hoofd Educatie en projectleider Sandra ter Mijtelen adviseerde collega's van het Rijksmuseum, NEMO, Ons' Lieve Heer op Solder en het Muiderslot hierover. Direct na de lancering van de voorzieningen in *Verzetmuseum Junior* kwamen er diverse collega's een kijkje nemen.

Jaarlijks is het museum vertegenwoordigd bij de belangrijkste herdenkingen in Amsterdam. De Auschwitz Herdenking en de herdenking van de Februaristaking vonden nog plaats als vanouds. De latere herdenkingen kwamen te vervallen of vonden plaats zonder publiek. De directeur van het Verzetmuseum zou spreken bij de landelijke herdenking van de April-meistakingen op 3 mei in Hengelo. Die ging niet door. Ze maakte vanuit huis een vlogje voor website en sociale media. Ruim een maand eerder kon zij wel met een toespraak de opening verrichten van de tentoonstellingen *Fout in Zuid* en *Gerrit van der Veen* in het Stadsarchief Amsterdam op 27 februari. Ze maakte ook in 2020 weer deel uit

In plaats van de Vrijheidsmaaltijden op 5 mei, werden er in 2020 blikken Vrijheidssoep uitgedeeld. De technische dienst van het Verzetmuseum maakte een hart voor de feestelijke overhandiging van de blikken aan de bewoners van een opvanghuis van het Leger des Heils, vlakbij het museum.

van de jury van de RAAK-stimuleringsprijs, en kreeg tijdens het Gala Amsterdammer van het Jaar in Stadsschouwburg (ITA) op 16 februari een erespeld, het Eberhartje, uitgereikt voor haar inspanningen het verhaal van de Tweede Wereldoorlog toegankelijk te maken voor de jeugd.

Ook andere medewerkers traden buiten het museum op, al ging niet alles wat gepland was door. De collectiebeheerder sprak op 15 januari bij de afsluitende bijeenkomst van de provinciale werkgroep *De Tweede Wereldoorlog in honderd foto's* in Haarlem. De medewerkster voor museale projecten gaf op 16 januari een workshop over inclusiviteit voor de SMH-collega's, en de Programmamaker Diversiteit & Inclusie was op 18 mei gastspreker tijdens de online bijeenkomst *Museums & COVID019 Outbreak: Policy & Practice from the Netherlands and Japan*, georganiseerd door MuseumIN voor Indonesische museumprofessionals.

De samenwerking in internationale, nationale en lokale samenwerkingsverbanden stond in 2020 door de coronacrisis op een vrij laag pitje. Met het netwerk van Europese verzetsmusea RESNET, geïnitieerd door de Schotse hoogleraar Philip Cooke, werd alleen via de mail contact gehouden. De vergaderingen van de landelijke Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45 vonden vooral plaats per Zoom. Via de SMH ontving het museum noodsteun van het ministerie van VWS. Bij het sectorbrede Platform WO2, waarin naast SMH ook het NIOD en het Nationaal Comité 4 en 5 mei een spilfunctie innemen, had het

Verzetsmuseum in 2020 vooral te maken omdat het locatie bood aan de Platformtentoonstelling *De Tweede Wereldoorlog in honderd foto's*. Op 4 september hadden voorzitter en directeur van het museum in Den Haag een overleg met staatsecretaris Paul Blokhuis.

HET INTERACTIEVE ERAAN, DE GETUIGENISSEN, HET IS HELEMAAL WAT JE VAN EEN MUSEUM VANDAAG VERWACHT

Met de collega's van het OAM (Overleg Amsterdamse Musea) werden tijdens maandelijkse Zoom-sessies ervaringen gedeeld. Ook de marketingmedewerkers van het MOAM overlegden digitaal. Met de collega's van de culturele instellingen in de Oostelijke binnenstad, de Plantage Amsterdam, werd vooral per mail contact gehouden. Er werd door de Plantage Amsterdam gewerkt aan een plan voor een duurzame ferry door de buurt. Op 28 september werd een gezamenlijke buitententoonstelling op het Mr. Visserplein onthuld. Met de collega's van het Joods Cultureel Kwartier werd overlegd om de nieuwe vaste opstelling en het Nationaal

Holocaust Museum (beide open in 2022) op elkaar af te stemmen.

Voor de organisatie van activiteiten werkte het museum samen met vele vaste partners, die deels al zijn vermeld: Dagblad *Trouw*, de Stichting Sobibor, het NIOD, *Historisch Nieuwsblad* en VPRO. De samenwerking met de Leo Smit Stichting werd aan het begin van het jaar vanwege tegenvallend publieksbereik stopgezet, en de beginnende samenwerking met De Correspondent werd vanwege de coronacrisis voorlopig stopgezet.

Op educatief gebied werkte het Verzetsmuseum samen met het Amsterdamse cultuur-educatieve expertisecentrum Mocca, het samenwerkingsverband Stad en Taal, het project *Oorlog in mijn buurt*, het Holocaust Namenmonument en de educatoren van de oorlogs- en verzetsmusea.

Voor personele ondersteuning is het museum al vele jaren partner van het Duitse Aktion Sühnezeichen Friedensdienste (ASF). Via deze ASF werkt er jaarlijks tien maanden een jonge Duitse vrijwilliger bij het museum.

8 ORGANISATIE

Met uitsluitend hergebruikte materialen maakten de twee medewerkers van de technische dienst spatschermen en andere corona-voorzieningen. Op verschillende plekken in het museum werden plekken ingericht met ontsmettingsmiddelen voor handen, touchscreens, deurknoppen, e.d.

BESTUUR EN TOEZICHT

In 2019 had het bestuur besloten over te gaan van het Bestuursmodel op het Raad van Toezichtmodel, dat veel beter aansluit bij de dagelijkse praktijk. Aan het begin van 2020 werd de laatste hand gelegd aan de nieuwe statuten, conform de nieuwe Governance Code Cultuur. Op 3 april werden die notarieel vastgesteld. Voor de werving van nieuwe leden van de Raad van Toezicht was al eerder een advertentie geplaatst. Op 25 februari, 6 maart en 19 maart werden er sollicitatiegesprekken gevoerd. In de laatste bestuursvergadering op 19 maart werden – via een videoverbinding – met ingang van de statutenwijziging, Jozias van Aartsen (voorzitter), Emma de Boer, Alex van Stipriaan, Dave Del Canho, Leontine van der Goes, Godfried Lambriex en Bahia Tahzib Lie benoemd tot leden van de Raad van Toezicht. Directeur Liesbeth van der Horst werd directeur-bestuurder. In de eerste vergadering van de Raad van Toezicht werd Harry Tupan aan de Raad van Toezicht toegevoegd.

Het geplande etentje na de vergadering van 19 maart om afscheid te nemen van de bestuursleden en kennis te maken met de Raad van Toezicht-leden, kon helaas niet doorgaan. En ook de rest van het jaar bleek zo'n bijeenkomst helaas niet mogelijk.

De Raad van Toezicht kwam in 2020 vier keer bijeen. Alleen op 10 juni kon de vergadering plaatsvinden in het museum. Tijdens de vergaderingen vroegen de coronacrisis en de uitbreidingsplannen extra aandacht. De Raad van Toezicht benoemde een auditcommissie,

bestaande uit Dave Del Canho, Leontine van der Goes en Godfried Lambriex, die in 2020 twee keer bijeen kwam.

RISICOMANAGEMENT

Conform de Governance Code Cultuur is risicomanagement een integraal onderdeel van het gevoerde beleid. Sinds 2018 voldoet het museum aan de toen ingevoerde privacywetgeving. Het Verzetsmuseum heeft een uitgebreid bedrijfsnoodplan en een collectieveiligheidsplan, die ook in 2020 werden geëvalueerd en bijgesteld. Calamiteiten en de ondernomen vervolgacties werden geregistreerd. Er worden dagelijks en wekelijks back-up tapes gemaakt van het computernetwerk; de weektapes worden buiten het museum bewaard. Voor risicobeheersing op financieel gebied wordt een strikte functie-scheiding toegepast op basis van een vier-ogen-principe. Het museum heeft een goede continuïteitsreserve en een uitstekende solvabiliteit. In 2020 daalden de publieksinkomsten door de coronacrisis met 70%, maar dankzij de noodsteun hoefde de continuïteitsreserve niet te worden aangesproken. Het museum stelt ieder kwartaal een herijkte jaarresultaatprognose op, om zo nodig het financiële beleid bij te stellen. Vanwege de coronacrisis en de toekomstplannen, werd in 2020 ook de meerjarenbegroting twee keer bijgesteld.

PERSONEEL

Voor de meeste medewerkers was het grootste deel van 2020 thuiswerken de norm. Conform de protocollen van de Nederlandse Museumvereniging werkten tijdens de lockdown-

periodes alleen de technisch medewerkers en collectiemedewerkers regelmatig in het museum. Via de mail en een maandelijks medewerkersoverleg per Zoom, werd contact onderhouden. Sommige medewerkers namen tijdens de lockdowns andere taken op zich. Hoofd Educatie werd projectleider voor de vernieuwing van de website. De coördinator van *Verzetsmuseum Junior op wielen* ging onderzoekswerk doen voor vernieuwing vaste opstelling. Langzamerhand raakte men gewend aan videovergaderingen.

De situatie was misschien wel het moeilijkst voor de vrijwillige museumdocenten en baliemedewerkers. Veel van hun werk viel helemaal weg. Er werd contact gehouden met het team om ze betrokken te houden. Toen het museum in juni met beperkende maatregelen openging, mochten veel van de balievrijwilligers, die vanwege hun leeftijd tot de risicogroep behoorden, niet werken. Ook kantoorpersoneel werd ingezet en er werden vijf vrijwilligers geworven via actie 'Blauw Helpt' van thuiszittend KLM-personeel. Twee van hen bleven ook na de actie als vrijwilliger bij het museum betrokken.

De coronacrisis eiste toch zijn tol. De administrateur, die na opstelling van de jaarcijfers werd overladen door werk vanwege de invoering van een kassareserveringssysteem en aanvragen van coronasteun viel helaas uit. Het grootste deel van haar werk werd overgenomen door kantoor ASK. Daarnaast assisteerde een vrijwilliger met een achtergrond in de banksector met zowel uitvoerende als strategische financiële kwesties. Ook

Medewerkersoverleg per Zoom. In het voorjaar was het nog wennen, maar in de loop van het jaar werden de medewerkers van het Verzetsmuseum geroutineerde video-vergadersaars.

de medewerkster voor tentoonstellingsprojecten werd ziek; de conservator kon haar werk overnemen. Ernstige ziekte van de groepsbezoekregistrator had door het gebrek aan groepsbezoek geen gevolgen voor de bedrijfsvoering.

Er vonden enkele personeelwisselingen plaats. Eind januari ging het Hoofd Educatie uit dienst; hij werd opgevolgd door de groepsbezoekcoördinator. Al vermeld is dat de nieuwe Programmamaker Diversiteit en Inclusie Ardjuna Candotti haar werkzaamheden door de coronacrisis met hindernissen begon. Projectcoördinator voor Verzetsmuseum Junior op wielen Yuri van der Horst werd na afloop van zijn contract in oktober opgevolgd door Eva Hoogkamer, die in een werkervaringsplaats al werkte voor de trailer. Als nieuw hoofd Marketing werd per 1 augustus Loren Snel aangesteld.

Het Verzetsmuseum had voor de beleidsperiode 2021-2024 het krappe personeelsbestand willen uitbreiden. De daarvoor benodigde exploitatiesubsidie werd toegezegd, maar vanwege de coronacrisis en de verslechterde financiële vooruitzichten voor de komende jaren, moest het museum daarvan afzien. Er werden daarentegen substantiële personele bezuinigingen doorgevoerd door verlaging en bevrozing van salarisschalen, vrijwillige inlevering van uren en vakantiedagen, en door tijdelijk of ziek personeel niet te vervangen. Gelukkig hoefde het museum niet over te gaan tot een reorganisatieplan en gedwongen ontslag.

Per 31 december 2020 bestond het personeelsbestand van het museum uit 14 personen. Het

betrof 13 mensen met een regulier, parttime dienstverband (10,1 fte) en één medewerker in een gesubsidieerde functie (0,8 fte). Verder werkte er het gehele jaar een projectmedewerker voor *Verzetsmuseum Junior op wielen* in het museum. Voorts waren stagiaires actief in het museum en ruim 110 vrijwilligers, die essentieel zijn voor het museum. Onder hen 32 balievrijwilligers, waarvan 6 via *Blauw Helpt* en 62 museumdocenten.

De bijeenkomsten ter scholing en bijscholing van personeel en vrijwilligers stonden door de coronacrisis in 2020 op een lager pitje dan gebruikelijk. Op 14 januari vond er nog een ouderwetse baliemedewerkersbijeenkomst plaats ter bespreking van de vernieuwde versie van het baliehandboek. Latere bijeenkomsten kregen een aangepaste vorm. De jaarlijkse (herhalings) cursussen Bedrijfshulpverlening (BHV) werden tot 2021 uitgesteld. Ook voor ontspanning was veel minder ruimte. Op 26 februari was er een laatste 'gewone' personeelsborrel waarbij afscheid werd genomen van Technisch medewerker Charly Braam, die na 19 jaar in het museum met pensioen ging. Er volgden later in het jaar nog enkele borrels in zeer kleine kring, waarbij strikt anderhalve meter afstand werd gehouden. Het jaarlijkse uitje voor alle medewerkers en vrijwilligers kon niet doorgaan en er was geen eindejaarsbijeenkomst. De eindejaarsattentie werd verzonden per post.

HUISVESTING EN FACILITEITEN

Doordat de meeste collega's thuiswerkten, waren de twee parttime medewerkers van de technische dienst vaak alleen, of alleen met elkaar, in het

museum. Dat was soms erg eenzaam. Tijdens de eerste lockdown werd het museum door routing, spatschermen van gebruikt perspex, een reserveringssysteem met tijdsloten en extra schoonmaakplekken coronaproof gemaakt. De tweede lockdown werd door de technische dienst benut voor het opruimen en herordenen van de opslagruimtes. Dat was zeer noodzakelijk, want het museum raakte aan het begin van het jaar de externe opslagruimte in het Dr. Sarphatihuis kwijt, en met de totale herinrichting van de vaste opstelling in het vooruitzicht, werden ook de vele opslagruimtes achter vitrines ontruimd, en werd er nieuwe berging gecreëerd.

Het museumgebouw is goed onderhouden en verkeert daardoor in een goede staat, met een voldoende beoordeling volgens de NEN-norm. Het museum heeft een Meerjaren Onderhoudsplan (MOP) voor de uitvoering van groot onderhoud. De MOP werd begin 2020 vernieuwd in verband met aanvraag voor exploitatiesubsidie voor de periode 2021-2024. Er werden conform de MOP in 2020 geen grote onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd. Vervanging van het besturingssysteem van de twee computerservers werd uitgesteld, omdat het collectieregistratieprogramma Adlib erop draait, en die zal worden vernieuwd in het kader van het Deltaplan van de SMH (zie Hoofdstuk 4). In 2021 worden beide aanpassingen in één keer uitgevoerd.

Er werd in 2020 allerhande klein onderhoudswerk verricht. Zo moeten de computers in Verzetsmuseum Junior worden vervangen. Daarvoor moest ook – met behulp van externe

Het museum vroeg vanwege de coronacrisis extra steun van het publiek. De extra donatiemogelijkheden leverden ruim 2.000 euro op. Twee stagiairs van de Vriendenstichting maakten een nieuw bord voor naast de donatiebox in de entreehal met een QR-code voor directe donaties.

partijen – de software opnieuw worden geprogrammeerd. Ook werd het kassasysteem vervangen.

Ondanks de goede staat van onderhoud heeft het museum, gevestigd in een negentiende-eeuws pand met vroeg twintigste-eeuwse, door andere bouwwerken omringde uitbouwen, nu en dan te maken met onverwachtse mankementen. In 2020 bleek bij de verwijdering van een aanbouw van een van de burens een deel van onze buitenmuren in slechte staat. Het voegwerk werd in de zomer, deels in eigen beheer, hersteld. Na funderingswerk van de burens werd een verzakking van de vaste opstellingsruimte opgemerkt. Vooralsnog bleek die niet veel kwaad te kunnen; de verzekeringsmaatschappijen werden ingelicht. Er deed zich in 2020 maar één kleine lekkage voor in de entreehal, op een plek waar het al eerder lekte. Oorzaak bleek dezelfde – de airco van een bovenbuurman – en werd snel verholpen.

Er speelde een juridische kwestie over een woning die een klein stukje illegaal boven onze nooduitgang is gebouwd. Uit juridisch advies bleek het museum niet aansprakelijk voor achterstallig onderhoud aan de woning. Mogelijkheden om het stukje grond te verkopen werden onderzocht. Onderhandelingen over een andere juridische kwestie – opzegging van de huur van Restaurant Plancius – werden, zoals al vermeld in Hoofdstuk 3, vanwege de coronasituatie afgebroken.

Voor de langdurige problemen met het klimaat in Verzetsmuseum Junior stelde installateur Kuijpers aan het begin van het jaar een herstelplan op.

Uitvoering zou een kostbare zaak zijn. Het werd opgenomen in het projectplan voor de bouwkundige uitbreiding van het museum met een ondergrondse verdieping, waarbij ook een ingrijpende aanpassing voor de installaties nodig zal zijn.

VRIENDEN

Het museum heeft van oudsher via de Vriendenstichting een groot aantal donateurs. Oorspronkelijk waren het directbetrokkenen bij het verzet. De afgelopen jaren neemt het Vriendenbestand af, doordat er meer Vrienden overlijden dan dat er nieuwe Vrienden bijkomen. In 2020 vielen er 55 Vrienden weg en kwamen er 22 nieuwe Vrienden bij. Aan het eind van het jaar waren er 880 Vrienden. De gemiddelde bijdrage lag met 33 euro per Vriend iets hoger dan in 2019. De Vriendenstichting ontving ook een legaat. Het bestuur van de Vriendenstichting besloot in 2020 het museum vooral te steunen in de ambitie het museum uit te breiden. Voor de exploitatie werd daarom geen bedrag ontvangen.

De samenstelling van het bestuur van de Vriendenstichting bleef in 2020 ongewijzigd. In samenwerking met de secretariaatsmedewerker van het museum werd verder gewerkt aan de modernisering van de administratieve en financiële processen. Ook werd er verder gewerkt aan modernisering van de werving van Vrienden en donaties. Stagiairs Rico Ramars en Sam Frowijn (Commerciële economie van de Hogeschool van Amsterdam) voerden hiertoe een onderzoek uit, en brachten een deel van hun aanbevelingen in praktijk. Ze produceerden een welkomstkaart voor nieuwe Vrienden, een

onlinecampagne met filmpjes om millennials naar het museum te trekken, en een nieuw bord voor naast de donatiebox in de entreehal met een QR-code voor directe donaties.

Vanwege de sluiting van het museum kon er helaas in 2020 geen Vriendenontvangst worden georganiseerd. In plaats daarvan kregen alle Vrienden een speciaal voor hen ontworpen nieuwjaarskaart.

Naast leden van de Vriendenstichting heeft het museum ook bedrijfsdonateurs die het museum rechtstreeks steunen. Eind 2020 waren dit zes bedrijven. Het museum heeft sinds 1999 voorts een Comité van Aanbeveling van prominente Nederlanders die het museum moreel ondersteunen. In 2020 trad Abdelkader Benali toe tot het Comité van Aanbeveling. De namen van alle leden zijn achterin dit verslag opgenomen.

FINANCIEN

Ruim de helft van de jaarlijkse inkomsten van het Verzetsmuseum komt van entreekaarten en de museumwinkel. In 2020 viel een groot deel daarvan weg. De publieksinkomsten daalden van 67 tot 41%, van ruim 800.000 euro in 2019 tot minder dan 250.000 euro in 2020. Het percentage eigen inkomsten uit private middelen lag op 41%. Inclusief de projectbijdragen uit publieke middelen lag het op 44%.

Gelukkig kreeg het museum van verschillende kanten steun. Via de NOW-regeling (Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid) van de rijksoverheid werd

een deel van de salariskosten vergoed. Via de TVL (Tegemoetkoming Vaste Lasten) kreeg het museum een bijdrage op basis van de gemiste omzet. Het museum kreeg voorts een steunbedrag van de gemeente Amsterdam, en twee keer een steunbedrag van het ministerie van OCW via het Mondriaan Fonds. Als eerste in de Compensatieregeling Coronacrisis voor musea van meer dan 100.000 bezoekers, bedoeld voor A-Bis-instellingen en 'musea waarvan de collectie door gemeentelijke middelen wordt onderhouden'. Het was onduidelijk of het Verzetsmuseum daaronder zou vallen, maar dat bleek uiteindelijk het geval. Een tweede – veel hogere – bijdrage kreeg het museum vanuit de regeling voor musea met meer dan 7.500 bezoekers. Dit bedrag werd toegezegd in december, en zal worden besteed in 2021. Voorts kreeg het museum twee steunbedragen vanuit de Tweede Wereldoorlogsector: van het vfonds en, via de SMH, van de afdeling Oorlogsgetroffenen en WO2 van het ministerie van VWS.

Voor de NOW en TVL waren er meerdere aanvraagrondes, voor meerdere termijnen. Een deel van de als voorschot ontvangen bedragen zal worden verrekend. De aanvragen voor de definitieve berekeningen liggen deels pas na de zomer van 2021. Bij het vaststellen van de jaarrekening is er daardoor nog geen duidelijkheid over de definitieve bedragen. Er is een realistische inschatting van in totaal € 257.982 aan noodsteun in de jaarcijfers opgenomen.

Zeer verheugend was dat het museum van het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK)

vrijwel het volledige aangevraagde bedrag van de gemeentelijke exploitatiesubsidie voor de periode 2021-2024 kreeg toegekend. Wel was direct duidelijk dat het Meerjarenplan niet zou kunnen worden uitgevoerd zoals voorgenomen. Er werd een aangepast meerjarenplan met een aangepaste meerjarenbegroting gemaakt, uitgaande van de helft van het aantal bezoekers, die in november door het AFK werden goedgekeurd.

Het museum vroeg vanwege de coronacrisis ook steun van het publiek. In het museum werd bezoekers gevraagd om een extra donatiebedrag te pinnen. Het duurde helaas nog tot eind mei voor Global Ticket de beloofde donatieknop voor de website gereed had. Die werd ook onder de emailhandtekeningen geplaatst. Op de nieuwsbrief werd een QR-code voor extra donaties opgenomen. De extra donatiemogelijkheden leverden ruim 2.000 euro op. Het museum ontving voorts bijna 500 euro van een BankGiro Loterij-actie via het vfonds en twee legaten: een legaat van 10.000 euro van Ineke Velders bestemd voor Verzetsmuseum Junior en een legaat van 700 euro van mevrouw E. Tijmstra. In 2020 werd ook een al eerder aangekondigde donatie van het Louis Briller Fonds overgemaakt.

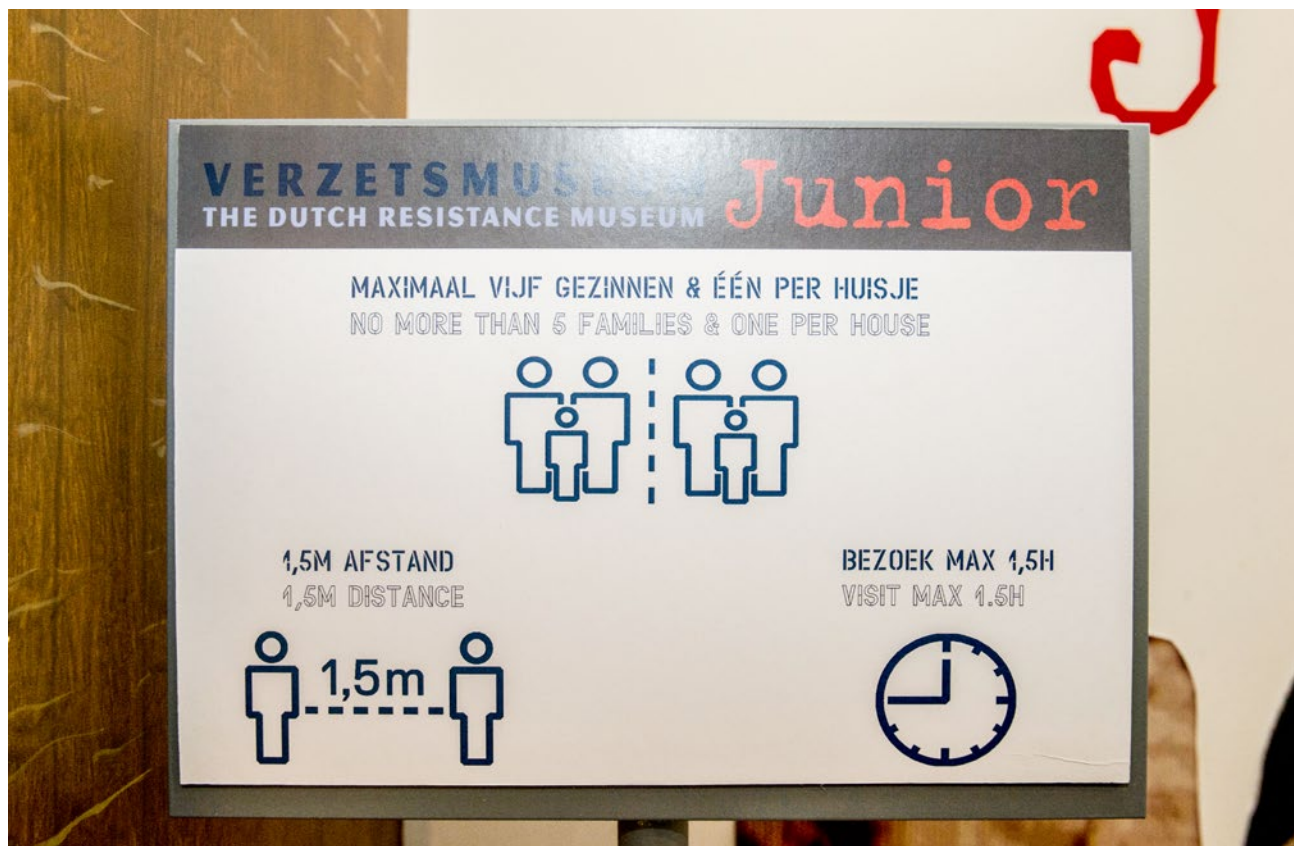
De totale baten in 2020 bedroegen € 1.318.365, de lasten € 1.325.612. Het museum onttrok bij de afsluiting van het jaar € 7.247 aan de reserves. De financiële positie van het museum is nog steeds goed. Het solvabiliteitspercentage is 40,4%; de liquiditeitsratio is 2,3. Uiteraard waren de publieksinkomsten door de sluitingsperiodes en

de beperkte capaciteit na heropening veel lager dan begroot. De sponsorinkomsten en overige inkomsten waren hoger dan begroot door de al genoemde extra giften en twee legaten. De personele lasten waren lager dan begroot door bezuinigen op personeel, en de activiteitenlasten waren lager door onder meer verminderde activiteiten en lagere kosten voor gehoorzaal en audiotours door de lagere bezoekersaantallen.

Het Verzetsmuseum financiert het grootste deel van de activiteiten door projectfondsenwerving en heeft een vaste relatie met de grote culturele fondsen (Mondriaan Fonds, VSBfonds, Prins Bernhard Cultuurfonds, Fonds 21) en met het vfonds (Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg).

In 2020 werden fondsen geworven voor de tentoonstelling *Wees Moedig! Drie Amsterdammers en de Februaristaking*, die opent in 2021, en voor de uitbreiding van het museum met een nieuwe ondergrondse tentoonstellingszaal voor een koloniale afdeling.

Overzichten van alle instellingen, bedrijven, fondsen en overheden die het museum in 2020 steunden, zijn achterin dit verslag opgenomen. Het museum is deze gulle gevers, en ook de vele particuliere donateurs, veel dank verschuldigd.

Door de coronasluitingen en coronabeperkingen daalde het aantal bezoekers met 70%. Dankzij bezuinigingen op personeel en activiteiten, en ruimhartige noodsteun, sloot het Verzetsmuseum het jaar af met een zeer beperkt negatief resultaat.

Het museum dankt alle sponsors en subsidiegevers. Een volledig overzicht is opgenomen in de bijlagen van dit verslag.

BALANS PER 31 DECEMBER 2020 (in euro's)

ACTIVA	31 december 2020	31 december 2019
Immateriële vaste activa	43.416	22.288
TOTAAL IMMATERIËLE VASTE ACTIVA	43.416	22.288
Materiele vaste activa		
<i>Verbouwingkosten</i>	71.230	82.924
<i>Inventaris en inrichting</i>	22.471	27.146
TOTAAL MATERIËLE VASTE ACTIVA	93.701	110.070
TOTAAL VASTE ACTIVA	137.117	132.358
Vlottende activa		
<i>Vorraden</i>	35.494	38.083
<i>Vorderingen</i>	163.608	173.643
<i>Vooruitbetaalde bedragen</i>	28.498	41.735
	227.600	253.461
Liquide middelen		
<i>Kas</i>	14.609	21.894
<i>Rabobank</i>	1.420.719	202.201
<i>Rabobank spaarrekening</i>	999.493	1.600.484
	2.434.821	1.824.579
TOTAAL VLOTTENDE ACTIVA	2.662.421	2.078.040
TOTAAL ACTIVA	2.799.538	2.210.398

PASSIVA	31 december 2020	31 december 2019
Eigen vermogen		
<i>Continuïteitsreserve</i>	400.000	400.000
<i>Bestemmingsreserve financiering van activa</i>	71.229	82.923
<i>Bestemmingsreserve projecten</i>	566.261	576.475
<i>Bestemmingsreserve MOP</i>	335.446	320.785
<i>Bestemmingsfonds inrichting en techniek</i>	295.332	295.332
TOTAAL EIGEN VERMOGEN	1.668.268	1.675.515
Voorziening		
Kortlopende schulden		
<i>Crediteuren</i>	72.027	57.832
<i>Belastingen en sociale premies</i>	28.942	35.506
<i>Vooruitontvangen subsidies en lopende projecten</i>	894.685	322.486
<i>Overige schulden en overlopende passiva</i>	135.616	119.059
	1.131.270	534.883
TOTAAL PASSIVA	2.799.538	2.210.398

EXPLOITATIEREKENING OVER 2020 (in euro's)

BATEN	Realisatie 2020	Begroting 2020	Realisatie 2019	LASTEN	Realisatie 2020	Begroting 2020	Realisatie 2019
Directe opbrengsten				Beheerlasten personeel	302.102	294.785	311.940
<i>Publieksinkomsten</i>	251.495	812.000	814.877	Beheerlasten materieel	265.366	272.225	306.898
<i>Sponsorinkomsten</i>	3.250	3.000	2.250	TOTAAL BEHEERLASTEN	567.468	567.010	618.838
<i>Overige inkomsten</i>	29.109	3.000	13.374	Activiteitenlasten personeel	511.562	511.827	541.705
- <i>Donatie Louis Briller</i>	93.208	-	-	Activiteitenlasten materieel	246.582	395.250	471.634
Indirecte opbrengsten	44.869	70.720	74.471	TOTAAL ACTIVITEITENLASTEN	758.144	907.077	1.013.339
TOTAAL OPBRENGSTEN	421.931	888.720	904.972	TOTAAL LASTEN	1.325.612	1.474.087	1.632.177
Subsidie Gemeente Amsterdam	477.416	473.157	473.157	SALDO UIT GEWONE BEDRIJFSVOERING	-7.247	48.457	-8.510
Overige subsidies/bijdragen				Saldo rentebaten/lasten	-	-	10
<i>Subsidies uit publieke middelen</i>	40.384	14.497	67.441	EXPLOITATIERESULTAAT	-7.247	48.457	-8.500
<i>Bijdragen uit private middelen</i>	120.652	146.170	178.097	Toevoeging aan/onttrekking uit:			
<i>Subsidies en bijdragen ivm Covid</i>	257.982	-	-	<i>Bestemmingsreserve financiering van activa</i>	-11.694	-	-11.694
TOTAAL SUBSIDIES/ BIJDRAGEN	896.434	633.824	718.695	<i>Bestemmingsreserve projecten</i>	-10.214	33.398	68.668
TOTAAL BATEN	1.318.365	1.522.544	1.623.667	<i>Egalisatiereserve AFK</i>	-	15.059	-80.540
				<i>Bestemmingsreserve MOP</i>	14.661	-	15.067
				RESULTAAT NA VERDELING	-	15.059	-

Balans en exploitatierekening zijn een vereenvoudigde weergave van het financiële jaarverslag 2020.
Over deze jaarrekening heeft Dubois + Co Registeraccountants op 28 juni 2021 een controleverklaring gegeven.

9 BIJLAGEN

BESTUUR (tot april)

Jacob Kohnstamm (voorzitter)
Emma de Boer (secretaris)
Hein Blocks (penningmeester)
Eric van der Burg
Godfried Lambriex
Acelya Ozkan
Manon Pattynama
Alex van Stipriaan

RAAD VAN TOEZICHT (vanaf april)

Jozias van Aartsen (voorzitter)
Leontine van der Goes (vice-voorzitter)
Dave Del Canho
Emma de Boer
Godfried Lambriex
Alex van Stipriaan
Bahia Tahzib Lie
Harry Tupan

AUDITCOMMISSIE

Dave Del Canho
Leontine van der Goes
Godfried Lambriex

(NEVEN)FUNCTIES DIRECTIE, BESTUUR EN RAAD VAN TOEZICHT

Jozias van Aartsen: voorzitter Beoordelingscommissie Veenhuizen; voorzitter commissie Omgevingswet; voorzitter Instituutsadviesraad ASTRON; voorzitter Raad van Toezicht Het Nationaal Theater Den Haag; voorzitter Stichting Otto van der Gablentzprijs; lid Raad van Advies Stichting Maatschappij en Veiligheid; lid Raad van Toezicht Stichting Montesquieu; lid en medeoprichter Aspen Ministers Forum; beschermheer leerstoel United Nations Studies, Universiteit Leiden; adviseur Jozias van Aartsen Honours Programma; Honorary Member Global Parliament of Mayors; ambassadeur Stichting bevordering internationale samenwerking (Schilderswijk); lid Klankbordgroep "Helmen vol Verhalen".

Hein Blocks: voorzitter Stichting Administratiekantoor KLM; lid Raad van Advies Autoriteit Persoonsgegevens; voorzitter Raad van Commissarissen Nationale Nederlanden Bank; vice-voorzitter Commissie Toegang Notariaat; lid Raad van Toezicht Elisabeth Otter Knoll Stichting; voorzitter Raad van Commissarissen NV Zeedijk; voorzitter bestuur VvE ZuidEen Egmond; bestuurslid Stichting BlocksGoetheer Fonds.

Dave Del Canho: managing partner Del Canho & Engelfriet B.V.; lid raad van commissarissen Blue Sky Group (vanaf september 2020); voorzitter Raad van Commissarissen Transavia; vice-voorzitter Raad van Commissarissen GVB (tot december); lid bestuur Stichting Drs Cor van Zadelhoff Fonds; ambassadeur Nationaal Holocaust Museum.

Emma de Boer: advocaat bij Tata Steel IJmuiden.

Eric van der Burg: lid Eerste Kamer, voorzitter Raad van Toezicht Veilig Thuis Rotterdam-Rijnmond; voorzitter Raad van Commissarissen Floriade; bestuurslid Talentfonds Yvonne van Gennip; voorzitter Nederlandse Atletiekunie; voorzitter Raad van Toezicht Aidsfonds; voorzitter Sociaal Werk Nederland; voorzitter Comité Nationale Sportherdenking; Bestuurslid Friendship Sportcentra; voorzitter Landelijke organisatie sociaal raadsliden.

Leontine van der Goes: eigenaar Onwards Strategy-consultancy; vice-voorzitter Raad van Toezicht Internationaal Theater Amsterdam; lid Raad van Toezicht Rosa Spier Huis; voorzitter bestuur De Amsterdamsche Kring.

Liesbeth van der Horst: vice-voorzitter bestuur Humanity House, Den Haag; lid algemeen bestuur Stichting Musea en Herinneringscentra 40-45; lid comité van aanbeveling Stichting

Landelijke Herdenking April-Mei stakingen 1943; lid comité van aanbeveling Holocaust Namenmonument; jurylid RAAK-stimuleringsprijs.

Jacob Kohnstamm: coördinerend voorzitter Regionale Toetsingscommissies Euthanasie; voorzitter bestuur Leo Smit Stichting; vicevoorzitter Stichting Vluchteling; lid initiatief- en referendumcommissie gemeente Amsterdam; voorzitter bestuur Autoriteit Persoonsgegevens in Jersey.

Godfried Lambriex: Directeur Dienstverlening Stichting DOCK; lid Raad van Toezicht Stichting Amsterdam West Binnen de Ring; lid Raad van Toezicht Stichting Aslan Muziekcentrum (t/m mei); voorzitter Stichting Vrienden van het Verzetsmuseum.

Acelya Ozkan: Deployment Project manager Mobgen | Accenture Interactive.

Manon Pattynama: Architect eigenaar PAArchitectuur BNA; lid 'Mooisticht' – commissie voor ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie; lid commissie Koninklijke IGC Geschiedenistafel; lid commissie BIS en commissie monitoring Raad voor Cultuur.

Alex van Stipriaan: hoogleraar geschiedenis Erasmus Universiteit; lid UNESCO International Scientific Committee on the Slave Route Project; Projectleider EUR/KITLV Traveling Caribbean Heritage; voorzitter wetenschappelijke raad Kiibi Marron Research Center Suriname.

Bahia Tahzib Lie: Mensenrechtenambassadeur van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Harry Tupan: bestuurder Stichting Drents Museum; lid Raad van advies Land Art Contemporary; lid adviescommissie Geschiedenis en Letteren Prins Bernhard Cultuur Fonds; lid Bedrijvensociëteit A37 Drenthe VNO-NCW Noord; bestuurslid Platform Cultureel Hart Assen; bestuurslid European Exhibition Network; secretaris bestuur Stichting Steunfonds Drents Museum.

PERSONEEL

Directie

Liesbeth van der Horst

Collectie en tentoonstellingen

Karliën Metz
Femke Burger

Collectiebeheer

Filip Bloem
David van Emden

Educatie en groepsbezoek

Gerard Mensink
(tot 31 januari)
Sandra ter Mijtelen
Rosella Deen
Nikki Lee Walak
(tot 31 maart)

Marketing en evenementen

Wim van de Laak (tot 31 juli)
Loren Snel
(vanaf 1 augustus)

Diversiteit en Inclusie

Ardjuna Candotti
(vanaf 9 maart)

Financiële administratie

Anna Stam

Balie

Doetie Lootsma

Technische dienst

Arno Groenendijk
Charly Braam (tot 24 maart)
Dennis Koek

Secretariaat en algemene ondersteuning

Marjan Dejevij
Frank de Ruijter

Publiekscontacten

Madelon de Lange
(tot 12 januari)

Eva Hoogkamer
(vanaf 4 februari)

Projectmedewerker Mode op de bon

Charisma Pical (tot 11 maart)

Projectcoördinator Verzetsmuseum Junior op wielen

Yuri van der Horst
(tot 30 oktober)
Eva Hoogkamer
(vanaf 1 november)

GEDETACHEERD VIA DIENST WERK EN INKOMEN

Balie

Dasha Kubova (tot 30 april)

Bibliotheek

Marc de Hay

Freelance medewerkers

Wim de Bell, zwangerschapsvervangingsconservator
Karliën Metz, tot maart
Jos Sinnema, onderzoeker vernieuwing vaste opstelling, tot december

STAGIAIRS

Vera van Noort (Museumstudies UvA) voorbereiding en productie tentoonstelling *Wees Moedig! Drie Amsterdammers en de Februaristaking*
Rico Ramars en Sam Frowijn (Commerciële economie HvA) onderzoek werving Vrienden
Denise Schreuder (Geschiedenis Erasmus Universiteit) onderzoek vaste opstelling

Via Aktion Sühnezeichen Friedensdienste

Anton Kuhlen, t/m augustus
Mona Gnan, vanaf september

COMITÉ VAN AANBEVELING

Hedy d'Ancona
Aziz Bekkaoui
Abdelkader Benali
Marion Bloem
Hans Blom
Mano Bouzamour
Theo van Boven
Laurens Jan Brinkhorst
Jet Bussemaker
Remco Campert
Dick Ernst Claassen
Job Cohen
Kathleen Ferrier
Bas de Gaay Fortman
Beatrice de Graaf
Gerda Havertong
Ernst Hirsch Ballin
Freek de Jonge
Jeroen Krabbé
Pauline Kruseman
Ad van Liempt
Clairy Polak
Marte Röling
Maarten van Rossem
Roel Schoonveld
Doekle Terpstra
Paul van Vliet
Robert Vuijsje
Franc Weerwind
Harry van Wijnen
Gerrit Jan Wolffensperger

BESTUUR STICHTING VRIENDEN EN VRIENDINNEN

Godfried Lambriex (voorzitter)
Maarten van den Broek (penningmeester)
Wim Duyff
Roel Kingma

Mariëlle van der Molen
Ger Schutte
Simone Toppers

VRIJWILLIGERS

Museumdocenten

Femke Akerboom
Jasja Arian
Karin van As-Süskind
Bonnie Beekman
Elles Bense
Gaytri Bhaggan
Annemarie Bien
Jan Willem Dam
Rosella Deen
Laura Dekker
Martijn Dekker
Mariet Doorten
Chris Dutilh
Renée van Epenhuysen
Saskia Fikke
Barbara Gasmann
Kees Gerbrands
Ed Gies †
Leonora Groen
Gerda Heijnis
Pieter Heinen
Annelies Hes
Gwen Hofman
Sjoerd Huisigh
Marion Huybrechtse
Hans Keissen
Esther Kelderman
Sanderijn Kiel
Berna Kizil
Marjon de Klijn
Hans van der Laan
Ellie Lammers
Tom Lantsheer
David Lee
Wil van Leeuwen
Ad Leurs
John Liefink
Anita de Loos
Hannie de Loos-Borsboom
Erik Maas
Anke Manschot
Joke Osinga
Cocq Ouwkerk
Nelleke Persoons

Arianne de Ridder
Marja Rinsma
Nanny Robbers
Maja Robbesom
Gerard van Rossum
Viola Scholten
Jos Siemerink
Pieter Spaargaren
Marloes Stokvis
Anja Stroomer
Ferdinand Tillema
Ger Venema
Dick Verdonkschot
Anton Vermast
Florence Visser
Simone Walvisch

Groepsbezoekregistratie

Rasa Kingma

Baliemedewerkers

Marianne Ament
Maartje de Beer
Michiel Bijkerk (Blauw Helpt)
Gerard Bromet
Anneke Druif
Harold Francken
Margreet Grondman
Julia de Gruijter (Blauw Helpt)
Dick Habermehl
Pieter Heinen
Richel Klarenbeek (Blauw Helpt)
Dasha Kubova
Wil van Leeuwen
Age bij de Leij
Tanneke Marchildon
Anne van der Meulen
Tineke Nieuwenhuis
Lily Ocasio
Riëtte van der Plas
Maamke Portengen
Arianne de Ridder
Veronica van Rossum
Jan Rutgers
Hanni Spitteler
André van Veen
Mariska Velmans (Blauw Helpt)

Daphne Verkuyll- Fabius (Blauw Helpt)
Arnoud Vervenne
Harl van der Vet
Loek Wagenhuis
Olivier Weisz (Blauw Helpt)
Walda van Zijl

Catering

Ruud Beunderman
Gweny Bromet
Sandra van Os
Doreen Philips
Anja Stroomer
André van Veen
Gijs Vermeij

Collectie en onderzoek

Willem Boon
Rasa Kingma

Bibliotheek

Marc de Hay
Ruud Lindeman
Marcus Müller

Technische Dienst

Paul Capiau
Marcus Müller
Gijs Vermeij

Koeriers

Joop Reder

Marketing & evenementen

Bianca Prinse

Financiële administratie

Eveline van der Weerd

De activiteiten van het Verzetmuseum zijn in 2020 mede mogelijk gemaakt door bijdragen van een groot aantal instellingen, bedrijven en particulieren.

ALGEMENE BIJDRAGEN IN 2019

Amsterdams Fonds voor de Kunst

Airtrade Holland b.v.
Aktion Sühnezeichen Friedensdienste
Berthold Gersons
Maarten van Heems BV
M.N. Léons BV
Stichting Red Rooster
En diverse particulieren en ca. 900 donateurs van de Vriendenstichting

BIJDRAGEN VOOR PROJECTEN IN 2020

Tentoonstelling *Mode op de bon*

Mondriaan Fonds
VSB fonds
Fonds 21
vfonds
Zabawas
Prins Bernhard Cultuurfonds
Nationaal Comité 4 en 5 mei
De Gijselaar-Hintzenfonds
Kattendijcke/Drucker Stichting
Vrienden van het Verzetmuseum

Vernieuwing vaste opstelling

Gieskes-Strijbis Fonds
Mondriaan Fonds 75 jaar Vrijheid
Mondriaan Fonds
Stichting Democratie en Media
VSB fonds
anoniem fonds
Dioraphte
Amsterdams Fonds voor de Kunst
Prins Bernhard Cultuurfonds
RAAK Stimuleringsprijs
Zabawas
Dr. C.J. Vaillant Fonds
Iona Stichting
Het Gehandicapte Kind
Solidariteitsfonds
Willem Meindert de Hoop Stichting
Stichting ter bevordering van de Christelijke Pers

Stichting Fonds voor Dove Kinderen
Gravin van Bylandt Stichting
Mullerfonds
Stichting Woudschoten
Dela fonds
Nachenius Tjeenk Stichting
Fundatie Van den Santheuvel, Sobbe
Maatschappij tot Nut der Israëlieten in Nederland
Maatschappij tot Nut van 't Algemeen
P.W. Janssen's Friesche Stichting
Vrienden van het Verzetmuseum

Toegankelijkheid Verzetmuseum Junior

Het Gehandicapte Kind
ANWB
Vrienden van het Verzetmuseum

Verzetmuseum Junior op wielen

vfonds
VSB fonds
BankGiro Loterij Fonds
Prins Bernhard Cultuurfonds
BPD Cultuurfonds
anoniem fonds
Kiwanis Club Amsterdam
Solidariteitsfonds
Stichting Dutch-Paris
Fundatie Van den Santheuvel, Sobbe
Maatschappij tot Nut der Israëlieten in Nederland
Vereeniging tot Weldadigheid van den Allerheiligsten Verlosser
Stichting Maagdenhuis
Centrum voor Propaganda voor Eenheid in de vakbeweging
Vrienden van het Verzetmuseum

Tentoonstelling *De Tweede Wereldoorlog in honderd foto's*

Liberation Route Europe

Tentoonstelling *Wees Moedig! Drie Amsterdammers en de Februaristaking*

Mondriaan Fonds
vfonds
VSBfonds
Prins Bernhard Cultuurfonds/René H. van Bokkum Fonds
Prins Bernhard Cultuurfonds/Ben en Nel Van Bohemen Van der Zwart Fonds
Prins Bernhard Cultuurfonds/D.I.X. Fonds

Anoniem fonds
Gravin van Bylandt Stichting
Vrienden van het Verzetmuseum

Project conservering en digitalisering particuliere archieven

Ministerie van OCW, project Metamorfoze
Archieven en Collecties, via Netwerk Oorlogsbronnen

Bijdragen in natura

Accountancy aan de Amstel b.v.
Colliers International Consultants BV
NL Bouwmeesters
Strackee Bouwadviesbureau
Warendorf Advocaten en Notarissen

COLOFON

© Verzetmuseum
Amsterdam, Juli 2021

Tekst

Liesbeth van der Horst

Ontwerp

Jeremy Jansen

DTP

Jeroen van Zijp

Foto's

Marjan Dejevij
Wouter Dooijes
Eva Hoogkamer
Liesbeth van der Horst
Nosh Neneh
Vera van Noort
Frank de Ruijter
Geert Snoeijer
Jeroen van Zijp

